

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETESI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

A tiszántúli ev. ref. gymnasiumok felügyelőjének jelentése

egy pár hazai és külföldi középiskolában tett tanulmányi látogatásáról.

III.

A VII-dik kerületi állami főgymnasium.

1. Az épület.

Ez a főgymnasium két keskeny utcára L alakúlag van építve. A szélesebb, Baresai-utcáról Baresai-utcai iskolának is nevezetik. Ez iskola fekvése egészségügyi szempontból határozottan kifogásolható. Ily szűk utcáktól környezett helyre sem kisebb, sem nagyobb iskolát nem volna szabad építeni, részint azért, mert a szél mozgása el lévén zárva, levegője nem frissülhet fel, részint azért, mert a termek a keskeny utcák több emelet magasságú házainak nagy közelsége miatt, főleg komor vagy épen ködös időben sötétek. Ottlétem alkalmával, febr. 23-án, egy borongós napon 8—9 óráig a Baresai-utzára néző VI osztályteremben gázlángot kellett gyújtani; vajjon az ifjak szemére nézve nem határozottan káros, ha már nappal is gázt kell gyújtani? Meg vagyok róla győződve, hogy ha valamely község vagy felekezet építene így, az illető tankerületi főigazgató okvetetlenül kifogásokkal állana elő.

Kár pedig, mert a kétemeletes iskola-épület nagy arányaival és stíljével valóban impozáns. A bejárat széles kétfelé nyíló ajtajával s a tágas lépcső egy előkelő intézet benyomását tesz a belépőre. A földszinti s az első és második emeleti széles folyosók óráközökben vagy lecke-órák kezdete előtt az ifjúság kedvencz tartózkodási helyei, főleg rossz vagy alkalmatlan időben, hol az gondatlan jó kedvvel, olykor lármásan és kissé pajkosan is mozog alá s fel. Ily élénk, zsibajgó ifjú sereg között, mely nekem

mindig kedves, jutottam egy napon Cherven Flóris igazgató úrhoz; mentem dr. Erődi Béla főigazgató úr ajánlata után. Nagyon szíves fogadása kellemesen hatott reám.

Ez az iskola pár év előtt épülvén, a tantermeken kívül mindazon helyiségek feltalálhatók itt, a melyekkel a modern iskolaintézetek dicsekedhetnek. Ilyenek: díszterem, tanári, igazgatói helyiség, tanári, ifjúsági könyvtár, a szülék látogatása alkalmából társalgó terem, szertárak stb. stb.

A tantermek, a törvényszerű létszámot tekintve is, a rajzterem kivételével általában nem nagyok; úgy tetszik, mintha a helylyel takarékoskodtak volna. A czélszerű székek 2—2 tanulóra vannak készítve, de most a tanulók sokasága miatt leginkább 3 tanuló ül minden székből. Van is már e főgymnasiumnak, ha jól emlékszem, 3 exponált osztálya a nagy Körúton. Hiában! Budapest lakossága roppant arányokban növekszik s a középiskolába özönlő ifjúsághoz képest nincs elég intézet. Nem baj. Ha az Isten nyúlat teremtett, bokrot is ad annak, főleg ha az államot kell eszközül venni.

Dicséretes szokás szerint az igazgatónak bent az iskola-épületben van szállása; tágas, kényelmes ez, de ablakai nagyon szűk utcára nézvéen, szobái sötétek, zordak, mint mondanák némelyek, nem lakályosak; tudjuk pedig, hogy a derült, világos szobák mily jótékony befolyással vannak kedélyünkre is.

Itt is a központi fűtés rendszere van alkalmazva. A központi fűtőkészülék a souterrainban van elhelyezve. A fűtés három kazán segítségével történik, a melyek által kifejtett gőz az épület minden részébe csövek által elvezettetvén, a termekbe egyszerűen bebocsáttatik. Ez az egyszerű gőzfűtés, mely két szempontból nem

látszik czélszerűnek. Először azért, mert drága, itt például a 3 kazánnak csak egyszeri befűtése 18 frtba kerül; másodsor azért, mert a gőzzel czélszerűen fűteni, illetőleg azt jól szabályozni nem lehet, ezért a közelebbi helyeken nagy a meleg, míg a távolabbi helyeken, főleg kemény téli időben alacsony a szoba hőmérséke, vagyis hideg van. E fűtési rendszer drágaságát növeli még a fűtőkészülék beszerzési árának nagysága; ily készülék ugyanis sok ezer forintba kerülvén, évi kamatja nagy.

A czélszerűen berendezett s tágas tornaterem egy külön épületben van. Talaja cserrel van beszőrva.

Az iskola udvarán egy 24□ méter korszolyatér van mesterségesen előállítva oly egyszerű módon, hogy ilyet mindenütt csekély költséggel lehetne csinálni az ifjúság nagy öröme és hasznára. Azért készítmódját röviden leírom. A meghatározott tér határvonalain kicsiny árkot ásnak, az árokba deszkákat tesznek le éllel s aztán ezeket megerősítik, hogy megálljanak. E deszkákból alkotott négyszög képezi a medenczét, melybe mindaddig vezetik be a vizet, míg a kívánt erejű és símaságú jég készen nincs. Természetes dolog, hogy a hol az udvar földje dombos vagy gödrös, ott a jégpálya helyét, a földet vízszintezni (nivelezni) kell.

E főgymnasium, mint már említettem, csak pár év előtt emeltetett, épen azért még minden tanszerekből csak a legszükségesebbek vannak meg, gyűjteményei kezdetlegesek.

Külön philologiai múzeumot itt sem rendeznek be, hanem a megszerzett képeket s modelleket a tágas és szép folyosókon helyezik el.

E főgymnasium látogatásakor is azon reám nézve nem kedvező, czéломnak nem megfelelő helyzettel találkoztam, hogy a tanárok rendszerint ismétléseket kérdeztek fel. Az ily ismétlések alkalmával inkább a tanuló, mint a tanár áll előtérben s bár ilyenkor is felösmérhető a tanár methodusából valami, vagy tegyük fel: egy jó rész, de a tanár tanítási módszere és ügyessége, valamint egyénisége egész valóságában nem áll előttünk. Nem tudom, valóban ismételni kellett-e akkor mindenütt, vagy a tanárok magokra nézve találták kényelmesnek a kérdezést, mint a tanítást!

Azonban voltam oly órákon is, a hol a tanár kérdezett is, tanított is. Ilyenek voltak különösen a természetrajzi és rajzitanítási órák. — Ezeknél egészben véve a leghelyesebb módszer alkalmazását láttam. A szemléltetés elve a legszigorubbán keresztül volt véve s kérdéseit a tanár úgy tette fel, hogy a kérdések során a tanuló megismerte a tárgyat.

A természetrajz tanára az előbb az ammonium és a rokon vegyületek alkatrészeiről, sajátosságairól, előállítása módjáról s ezek vegyjeleiről, a vegyjelek kombinálásáról kérdezgetett, de úgy láttam, hogy a vegyjelek kombinálása a legjobb tanulóknál is nehezen ment. — Hogy az ásánytan a'apos értéséhez vegytani ismerete-

tekre szükség van, ki hozná kétségbe? De e vegytan nem tartozik a könnyű tudományokhoz, azért okosan kell a legszükségesebb tudnivalókat megválasztani s gyermekeknél nem kell oly ösmereteket nagyon sürgetni, melyeket csak érettebb fővel lehet megérteni.

Két tudomány kimaradását sajnálom a gymnasium tantervéből. Az egyik a vegytan, a mely a természetnek annyi titkát tárja fel, annyi addig ismeretlen dolgot tesz megfoghatóvá. Ezt a felsőges tudományt, melyre szükség van a háztartásban, gazdaságban, iparban, mely nélkül saját szervezetünk életműködését meg nem érthetjük, mely oly nagyon fejti az észet, s felkelti s táplálja a lélek kutató ösztönét, tanítják a reálisiskolában, gazdasági tanintézetekben, de a par excellence tudós középiskolában, a gymnasiumban nincs helye. A másik tudomány az emberélettan. Igaz ugyan, hogy embertani ismeretek széttöredezve jönnek elő egyik-másik tudomány körében, úgy mellesleg, péld. az állattanban és lélektanban valami; de ex thesi az emberélettan sem tárgya a gymnasiumnak. Ennek tulajdonítható, hogy sok művelt ember nem ismeri testének szervezetét, a szervek részeit, helyét, működését stb. Hány művelt ember baloldalon keresi a máját; hogy ennek milyen fontos szerepe van az emberi test háztartásában, arról sejtelve sincs. De nem ismeri az idegrendszer szerkezetét, eloszlását, fajait és azok működését; nem tudja, mi hasznos és káros ezeknek, hogy kell ezért kimélni vagy épen ápolni, hogy az egészséges testben valóban ép lélek lakozzék, hogy az ép test és ép lélek megadja az ember boldogságát. A Sokrates intelme: „ismerd meg magadat” modern értelemben az emberélettanban való jártasság nélkül nem lehetséges. E szerint az emberélettan a bölcseségnek is szükségképi feltétele.

A rajzitanár ur szivességéből a görögpótló tanfolyam alatt készült rajzokat nézhettem át. Azonban a rajzok nem ragadtak el. Némely különben igen jeles tanulónak a két felsőbb osztályban is igen gyarló, a második vagy harmadik osztályban is csak a gyengék közé sorozható dolgozatával találkoztam. Igazi gondos, szép dolgozat kevés volt. Miután a tanárt tanítás közben igen okos, helyes tanárnak tapasztaltam, ez eredmény felett csodálkoztam. A dolgot azzal igyekezett megmagyarázni, hogy a rajzok mind fenn az iskolában készültek. Így hát egy-egy rajzon nem lehet oly sokáig és oly nagy gonddal dolgozni, mint háznál. Házi dolgozatokat azonban ő nem hagy fel két okból. Először is azért, mert a házi dolgozatot nem lehet ellenőrizni, a honnan idegen segítséget is igénybe vehetne a rest tanuló; másodsor azért, hogy a többi tanároknak panasza ne adjon okot, mintha a tanulók az ő tárgyaikat azért hanyagolnák el, mert a rajz sok időt vett igénybe.

Ha rajzból azért nem lehet házi dolgozatokat feladni, mert a tanulókat ellenőrizni nem lehet, akkor tulajdonképen semmi írásbeli, vagy más önállóságot igénylő feladat megoldását sem lehetne házi dolgozatul kitűzni. Így semminemű fogalmazást, nyelvekből való fordítást, matematikai példák kidolgozását sem lehetne kívánni, mert kétségtelen, hogy az idegen segítség így nincs kizárva; de azért kár lenne a házi dolgozatokat teljesen elhagyni, mert az bizonyos, hogy kivált tanulmányt igénylő s általában derekasabb munkát csak hosszabb idő alatt, és így otthon lehet végezni; az önállóság, tanulmányozási kedv pedig csak úgy fejlődik, ha az ifjú tapasztalja, hogy önerején is valami jobbat, értékesebbet bírt előállítani. Épen az ily sikerült mű által felkeltett gyönyör lesz az ifjú léleknek leghatható-

sabb ingere. Aztán a család, melylyel a rest vagy tudatlan tanuló, idegen kéz és ész segítségét veszi igénybe, előbb-utóbb kiviláglik. A rossz, a megbízhatlan tanuló miatt a derék, jóra való tanuló előtt nem zárnám el az alkalmat, hogy magát tökélesítse. Szóval olykor-olykor gondosabb kidolgozásra házi feladatot is kell adni, annyiival is inkább, mert a csaló jobban megcsalja magát, mint tanárát, azaz magának okoz kárt.

A másik ok is csak látszólagos. Hisz akkor azon aggodalom miatt, hogy vajjon más tanárok nem fognak-e panaszkodni, egyetlen tantárgyból sem lehetne házi feladatokat adni a tanulóknak. Talán az év és évszakok kezdetén épen azért rendel p. o. a konventi tanterv is a módszeres felosztást, vagy a tanmenet megállapítását, hogy akkor az írásbeli feladatok s rajzok száma, a házi és iskolai dolgozatok aránya is megállapíttassék.

Elteltekintve attól, hogy jobban szerettem volna tanítást, mint kikérdezést hallgatni, örömmel voltam jelen ez intézet három kitűnő classicus tanárának óráin. A methodusok nem teljesen egyező a classicusok kezelésénél, de mindenik derék munkát végez a maga módja szerint.

Egy ízben az V-ik osztályban Livius XXI. könyvének 37. és 38. fejezetei voltak ismétlésre felhagyva. A tanár előbb fordítottatott, aztán a fordított résznek értelmezést igénylő pontjaira nézve tett fel kérdéseket. Kérdezte például, hogy micsoda írók voltak azok, a kik Liviusnak műve írására adatokat szolgáltatnak; hogyan kell ezt a szót vagy kifejezést érteni; megkérdezte a szövegben előjövő nevezetesb syntaktikai szabályokat s szükséghez képest a tanulókat segítette, igazgatta. A fordítás jól ment. A tanár kitűnően értette tárgyát s élénk modora és elméssége a tanulókat is élénkké tette; valamint ő, ugy azok is kedvvel dolgoztak.

Egy másik órán a VI. osztályban voltam ugyan-csak latin órán. Cicerónak „De imperio Cn. Pompeji” cz. oratióját kérdezte egy másik, hasonlóan kitűnő tanár. Ez mielőtt az oratiót fordította volna, kérdezte az oratio tárgyát, szerkezetét; kérdezte Mitridates és Tigranes királyok történetét s általában mindazt, a mi az oratio tárgyi értelmezésére tartozott. Az ifjak folyékonyan, könnyen fordítottak, a tárgyi értelmezvényeket jól tudták, majd az oráció egyes fejezeteit könyv-nélkül is felmondták. Magyarból latinra nem fordítottak. Azt jegyeztem meg különben ez osztályról, hogy ha magyarból latinra is oly jól tudna fordítani, mint latinból magyarra, akkor ez példányszerű osztály volna.

Ugyanezen osztályban s ugyanezen tanárnak egy görög óráján is voltam jelen. Előbb Odyssea XI. könyvéből fordítottak, majd a IV. könyvből könyv nélkül feleltek.

A fordítás alkalmával először is az epos tárgyát, szerkezetét kérdezte, majd az egyes helyeken a mythologiai vonatkozásokat; aztán az író stíljében domináló sajátságokat fejtegette és fogatta fel az inductió törvénye szerint. A magyarra fordított mondatokat többnyire latinra is fordította. Az egész kitűnően ment. A tanár úrnak egyszersmind igazi úriasság, művelt modora, melyet tanítványával szemben tanusított, kellemes benyomást gyakorolt reám s a mellett a tanuló is jól érezték magokat.

Még egy harmadik philologus tanár óráját hallgattam végig. Cicero levelei közül volt egy felhagyva. A tanuló magukban előre készültek. Azért a tanár előbb a nehezebb kifejezéseket kérdezte, hogy mit jelentenek magyarul. Aztán fordította részletesen. A levélben előjövő személyek kilétét, azoknak viselkedését, egymáshoz való viszonyát apróra kikérdezte; tudakozta az időt és

a helyet, a mikor és a hol valami történt. Általában a hermeneutika szabályait követve tette kérdéseit s értelmezte a részeket s fogatta fel ezeknek egymáshoz való viszonyát, hogy így az egészről világos kép álljon elő a tanuló lelkében.

Irodalmi mű ismertetésénél így kell eljárni; de csak akkor van igazi értéke és becse ezen eljárásnak, ha a tanuló a nyelv alapos tudásával lépnek a VII-ik osztályba.

A tudós tanár egészen tudományosan kezelte a tárgyat.

Voltam más órákon is még, de azokról, mint kevésbé érdekesekről nem szólok. Azokon is tapasztaltam, hogy e főgymnasium megérdemli azt a jó hírt, mely engem látogatására vezetett. Ezúttal nem láthatam benne mindent úgy, mint szerettem volna, részint mert az idő is nagyon telt, részint és főleg azért, mert a kitűnő szívességű igazgató egyszer katonai vizsgálat, másszor pedig a főgymnasium exponált osztályai miatt nem lehetett honn állandóan. Igaz ugyan, hogy a tanárok udvariassága és előzékenysége kifogástalan volt, de egy nagyobb intézetben, ha az igazgató hiányzik, olyan a látogató helyzete, mint a vendégé, ha a gazda nincsen otthon.

Ez intézetben is a fegyelemről csak azon impressió után szólhatok, melyet látogatásaim alkalmával egyes leckeórákon s óráközökben nyertem. A tanárok bánásmódja itt is humánus, s az ifjúságra nézve felemelő. A leckeórákon az ifjuság magát valóban szépen, nemesen viselte. Óráközben azonban a folyosókon eloszlott, kissé zajosnak, itt-ott pajkosnak tünt fel; de oly sok gyermek és ifjú szűk helyen tartózkodván, ha kissé emeltebb hangon beszél, már zaj támad. Itt nem vettem észre, hogy óráközben a tanárok felügyel-nének, mint a II-ik kerületi gymnasiumba.

Ha nincs rendelkezés, hogy a tanárok felügyeljenek, akkor ők egészen correcte járnak el, midőn az ifjuságot magokra hagyják. Különben így van ez többnyire széles jó Magyarországon. Hogy jól van-e így, az más kérdés. Ha azt vesszük alap gondolatul, hogy a gymnasium is még nem tisztán tudományterjesztő, hanem egyszersmind nevelő intézet is, akkor az oly intézkedéseknek, a melyek által a növendék sereg az iskolai idő alatt minden tetteben, játékában legalább ellenőriztetik, hiányozni nem volna szabad. A középis-kolai tanárnak nagy ékessége a tudomány s ezzel sok jóra képes, de 10—18 éves ifjak közt nem elég, hogy tudósna tartsa magát, nevelőnek is keli lennie, hogy tisztét teljesen betöltse. Különben is az okos fegyelmézés, mely az ifjú akaratját jóra és nemesre irányozza, a rend és kötelesség útjára tereli, léhaságtól pedig viszsztatartja, tanulás tekintetében is a legüdvösebb szol-galatokat teszi.

A fegyelmézés egy igen helyes módjának tartom a fővárosi iskolákban azt az általános szokást, hogy a felelő ifjú rendszerint a tanár elébe kijő s magát meghajtja. Nemcsak a tisztelettudás nyer kifejezést e szokásban, hanem ez óvószer az oly boszantó sugás ellen, kényszeríti a tanulót, hogy ha felelni akar, szomszédjai segítségére nem számíthatván, készülnie kell. Itt-ott már a mi iskoláinkban is tapasztalunk hasonló eljárást.

Épígy majdnem általános az a szokás, hogy ha a felelő valamit nem tud, a növendékek feltartják és rázzák karjaikat, jelezve az által, hogy ők tudják. Ez ugyan az elemi iskolára emlékeztető szokás, de meg-

van az a haszna, hogy a kisebb népséget élénk figyelemben tartja.

Ez intézetben, valamint más fővárosi gymnasiumban is, sőt máskor külföldön is tapasztaltam, hogy a tanulóktól minden perczen megkövetelik a tanárok, hogy a tantárgyból az egész tanszak alatt elvégzett anyagot tudják, arról számot adni tudjanak. A tanárnak ezen igénye a felületes, könnyű munkának valódi ellenszere; sőt a tanulótól folytonos, komoly munkát követelvé, becses nevelői erő nyilatkozik meg benne.

IV.

A tanárképző gyakorló-iskolája.

Egy napot a gyakorló-iskolában is tölthettem. Tudvalevő dolog, hogy a gyakorló-iskola mindig csak négy osztályból áll, olyformán, hogy vagy a páratlan, vagy a páros számú osztályok vannak meg. Az 1894/5. iskolai évben a gyakorló-iskola az I., III., V., VII., tehát a páratlan osztályokból állott.

A tanárjelöltek csak az I—VI. osztályig tanítanak, a felsőbbekben pedig hospitálnak. A tanításra kirendelt tanárjelöltekkel az illető szaktanár óra előtt és után értekezletet tart, hogy a tanítási eljárásra útmutatással és jó tanácsokkal láthassa el, a tanítás után pedig észrevételeit és bírálatait közli. Természetesen ehhez szükséges lenne, hogy a tanár urak sem betegek ne legyenek, sem más okból ne hiányozzanak.

A rendelkezésemre álló egy napon két lecke-órán voltam jelen s a természettudományi szertárakat vizsgáltam meg.

A VII-dik osztályban latin leckén voltam jelen. Cicerónak „Pro P. Sestio” oratiójából volt ismétlés hagyva. A tanár a fordítás előtt a 27. fejezetről kezdve a beszéd gondolatmenetét állította össze s aztán következett a 46-ik fejezet fordítása. Az ily eljárás mellett nemcsak töredékeket tud a tanuló az esetenkénti fordítás segítségével, hanem a részleteket s ezek összefüggését is megismeri, lassanként az egészet is felfogja. A szaktanár kérdezgetés közben az egyes részeket összehasonlítottatta, sőt bíráltatta is. Az ifjak jól feleltek, különben is a gyakorló-iskolába a jobb tanulókat válogatják ki.

Óra után a szaktanár szobájába vezetett s a tanulók latin dolgozatait mutogatta. E dolgozatok a latin irányban való szép előhaladásról tanuskodtak, különösen egy tanuló meglepő jó dolgozatokat adott be. Maga a szaktanár úr mondta, hogy ez ifjú dolgozatában legfelebb a szórendet igazgatja olykor. Az itt látott eredmény a mai időben nagyon feltűnő. A szaktanár úr mindig a kéznél levő íróból készített irálygyakorlatokat, hogy így magának ezen írónak nyelvezetét utánozhassák a tanulók.

A másik órán a III-ik osztályba földrajzi leckére mentem be. A levegő tulajdonságairól volt szó. A tanár egyre kérdezett, mindent kitaláltatni akart. Addig soha sem ment tovább, míg a szóban forgó tárgyat a tanulók fel nem fogták. Aztán megkívánta, hogy a tanulók a felfogott tárgyról jegyzeteket készítsenek. Azt mondta, hogy ő a tankönyv elvégzésére nem törekszik, hanem mindig csak annyit tanít, a mennyit a gyermekek jól megértenek és felfognak. Nem a tankönyvből, hanem mindig csak annyit tanít, a mennyit a gyermekek jól megértenek és felfognak. Nem a tankönyvből, hanem csak jegyzeteikből kell készülniök. Ez mind jó lenne, de az már nem jó, hogy folyvást kedélyeskedett, a gyermekek pedig épen azért hangosan nevettek. A tanítás folyama alatt teljesen hiányzott az a komolyság, mely a figyelemnek és jó rendnek feltétlen alapja, a mely

az iskolának sajátos tekintélyt kölcsönöz. Tanárjelöltek is hospitáltak. Nem tudom, hogy az ily tanítást mintaszerűnek találták-e?

A különben igen szíves és barátságos, tudós tanár aztán múzeumába vezetett, mely közvetlen az előadóterem mellett van. A múzeum három részből áll, a természetrajz három főágának megfelelőleg. Az ásványtani osztály gazdag, értékes és jól rendezett. A növénytani osztályban három nagy szekrény van tele szárított növényekkel, de vannak itt növény-utánzatok papirmachéból is. Az állattani osztályban a rovarok genericus feltüntetéssel eléggé vannak képviselve; madarak is vannak meglehetősen számban, de az emlősök igen-igen kis számban találhatók. Bizony csak a legszükségesebb szemléleti eszközök vannak meg ez osztályban.

Az állatokban és növényekben a különböző rovarok sok pusztítást tesznek, ha idejekorán a kellő védekezést elmulasztjuk. Szaktanár úr e rovarok elpusztítására az úgynevezett méregkamarát ajánlja. Ez egy bádóg készülék, melyben szénkénnel ölik meg a kártékony rovarokat. Egy ily készülék ára Budapesten 25 ft.

Mint mondtam, az ásványok részére új, igen czél-szerű szekrényeket készített. Ezek ily szerkezettel fognak birni: alul fiókok, a felsőrészen hátrafelé dülő üvegajtók lesznek. A felső üveges részben részint a tanítás tekintetében legérdekesebb, részint az értékes példányokat fogja tartani.

A természetrajzi szertár örének tanszerek, könyvek, bútorok beszerzésére évenként 150 ft áll rendelkezésére.

A természetrajzi szertárból a természettaniba mentem, hol a szaktanár úr igazi előkelő ember udvarias-ságával fogadott s mutogatott minden értékesebb tárgyat. A kitűnően rendezett szertár nem gazdag ugyan, de a tanítás céljaira nézve minden szükséges eszközzel jól el van látva.

A természettani szertár óre tanszerekre, kísérleti eszközökre és könyvekre évenként 50—100 frtot kap. Tekintve a gyakorló-iskola nagyon emíniens rendeltetését, ez az évi illetmény kevésnek mondható. Úgy látszik, a minisztérium azért vesz fel a költségvetésbe ily kis összeget, mert a gyakorló-iskolának egyszerre csak négy osztálya lévén, algymnasiumnak nézi, holott ez a négy osztály mindenkor egy nyolcz osztályú főgymnasium keretét képviseli, azért felszerelés dolgában egy teljes főgymnasium igényével birhat.

Értesülésem szerint a gyakorló-iskolának még philologiai muzeuma nincs berendezve.

Az iskolai padok nem mindenütt egy szerkezetűek. Többnyire a Feivel-féle székek, 2—2 tanulóra, láthatók az osztályokban, de néhol, mint a természetrajzi terem-ben, a székek 3—3 tanulóra vannak készítve.

Jól tudom, hogy közoktatásügyünk rohamos fejlődése, a személyi és dologi kiadások tekintetében is gyors tempóban növekvő igények az állam pénztárától alig megbirható áldozatot követelnek, s hogy épen azért a követeléseket még az állammal szemben sem lehet szerfelett magasra csigázni; de nekem mégis úgy tetszik, hogy a középiskolai tanárok képzése érdekében mégis meg kellene hoznia azon áldozatot, hogy a gyakorló-iskolát, mint a VIII osztályú főgymnasium mintaképét állítaná az ifjú ember lelke elé felszerelés, tanítás, nevelés, sőt adminisztráció tekintetében is. Mert feltehető a kérdés, hogy valamelyik kitűnő teljes főgymnasium vagy reáliskola látogatása a tanárjelöltek megfelelő ellenőrzése s egyes esetekben a nekik adandó tanácsok és útmutatások mellett nem pótolhatná-e a mostani gyakorló-

iskolát, vagy nem érne-e még többet is. Az is igaz, hogy a jól vezetett középiskolákban a rend aligha nincs jobban megtartva, mint a gyakorló-iskolákban, pedig a szigorú pontosság és rendtartás úgy a tanároknak, mint a tanulók magaviseletére érte, nagyon képző és nevelő hatású.

V.

A ref. főgymnasium.

Egy napot töltöttem a ref. főgymnasiumban is. Voltaképen egy délelőtti időszakot, mert délután itt sincs lecke soha.

A Lónyai-utcán levő főgymnasium épülete a főváros legszebb iskolaépületei között méltó helyet foglal el. S mert ez már igazán a miénk, különös kedves érzéssel lépünk át küszöbét. Belől is minden jó hatással van reánk: tágas szép folyosói, tágas szépen épített lépcsőzete. Termei is tágasak, modern berendezésűek, jól szellőzhetők, világosak, czélszerű padokkal. 2—2 tanulóra.

Mondanom is felesleges, hogy midőn látogatásom czélját az én régi ismerősöm és barátom Vámosi Mihály igazgatónak tudtára adtam, a legnagyobb szivességgel fogadott. Kevés lévén az időm ez intézet látogatására, 4 óra alatt 7 tanár előadásán voltam jelen, kik közt kedves barátaim és ismerőseim is voltak, mint a derék Laky Dániel és Flók Károly.

Csak az általános impressziókat, melyet az osztályok látogatása gyakorolt veám, kívánok kifejezést adni. E főgymnasiumban a tanítás és nevelés kitűnő kezekbe van letéve. A tantárgyakat a modern paedagogika követelményei szerint tanítják és adják elő; — ezt tapasztaltam azoknál, a kik ismételték, valamint azoknál, a kik előre mentek, újat tanítottak. Különösen helyeselttem a természetrajz tanárának, előttem nem új, de kevés tanár által követett eljárását. A szírmokról, ezek különböző bevágásáról s a porzókról és ezek helyzetéről tanított, de a mellett, hogy papír-maché utánzások segítségével mindazt szemléltette, a mit felfogadni akart, egyszersmind tanítását rajzzal kísérte s a tanulókkal után rajzoltatta. Hogy azon alakok, melyeket magunk lerajzolunk, sokkal hívebben és állandóbban megmaradnak lelkünkben, mint a pusztán látottak, kétségtelenül igaz.

A tanárok itt is szelíd, humánus bánásmódot gyakorolnak tanítványaikkal szemben s a tanulók is általában jól viselték magokat, s kitartóan figyelmeztek a leckeórán, míg ott voltam. Egy élénk tanár-olyanokat is felszólított felelni, kiket tulajdonképen most nem akart volna felszólítani; de idegen ember jelenlétében próbára akarta tenni s mivel figyelmetlen és készületlen volt az ifju, pirulnia kellett. Ez is fegyelmezési mód. Néha sikerül, de néha elkeseredés és ellenszenv az eredménye. Az ily modorban, bármily jó czélú, a pikánság egy remét látom, ez pedig nem nevelő eszköz.

Az intézet szertárai csakis a legszükségesebbekkel vannak felszerelve, úgy hogy ezeknek gyarapítása még sok áldozatot igényel.

A főgymnasium jelenleg 4 párhuzamos osztályú lévén, 12 osztályból áll, a mi a budgetet nagyon terheli. Ez osztályokban a tanítást 14 rendes és 5 helyettes tanár látja el.

Hogy a kiadások folytonos növekedését s a tanárok fizetésének az állami tanárokéval egyenlővé tételét megbírhatta az intézet pénztára, a fentartó testület, a budapesti ev. ref. egyház, évenkénti 19.000 frt. államszegélyért folyamodott. Ez államszegély megnyerése ese-

tén a tanárok törzsfizetése 1800 frt, lakbére 500 frt leend.

Adja Isten, hogy ez intézet, mely díszes külsejének megfelelő benső jó tulajdonságainál fogva méltó társa a főváros hasonrangú intézeteinek, folyvást emelkedjék és viragozzék, hogy a tndomány s az igaz magyar szellem terjesztése és ápolása által a magyar protestantismus s a szabadszellemű magyar műveltségnek minél hasznosabb szolgálatokat tehessen. Örömmel léptem ez intézetbe; kedves benyomásokkal jöttem ki belőle.

VI.

Horvát internátus.

Végre megemlítem, hogy a VII. kerületi főgymnasium látogatása alkalmával megismerkedtem akkor még az intézetnek kitűnő tanárával, most már a budapesti tudományegyetemen a horvát nyelv és irodalom tanárával, dr. Margalits Ede urral, és ő szives volt engem a horvát internátusba, melynek ő kormányzója, elvezetni, s annak berendezésével megismertetni.

E horvát internátus felállításának czélja, hogy benne a horvátországi ifjaknak a magyar nyelv tanulására kellő felügyelet mellett alkalom adassék s a magyar ifjakkal való érintkezés által a magyarság iránti rokonszenv és barátságos érzelmek felkeltessék és megerősödjék.

Szép és okos a cél, csak aztán el is éressék! A nagy Washington azért egyetemet állítani a róla nevezett városban, hogy az Egyesült Államoknak oly különböző fajú és szokású nemzetekből álló népessége az által, hogy az ifjak együtt képesítetnek, ugyanazon eszméket és elveket sajátítják el, egymással barátságra lépnek, sokszor az egész életre kiható viszonyt alkotnak: érzelemben, törekvésben egyesüljön s végre egygégé legyen. Ő czélját érte. Az Egyesült Államok ezerféle fajú, nyelvű és vallású népe büszkén nevezi magát amerikai polgárnak. Ki tudja, hogy nálunk is nem lesz-e lassanként, hosszú idő múlva jó hatása a horvát internátusnak, melynek növendékei a VII-dik kerületi gymnasiumba járnak tanulni.

A horvát internátusban egy tanár közvetlen felügyelete alatt 30 ifju nyer ellátást, évenként 300 forintért.

Az ifjak három categoria szerint nyernek itt ellátást. Némelyek egész, mások féldíjat fizetnek, de vannak egész jótéteményt élvezők is. Az ifjak számára három alvó és egy igen nagy tanuló szoba van berendezve. A 3 alvó szobában van mosdó és ruhaszekrényük is. A nagy tanuló szoba egyszersmind társalgó helyiségül is szolgál. A szobák berendezése igen egyszerű, mondhatni szegényes, a koszt tisztességes és egészséges; a felügyelő tanár részéről pedig, ki családjával bentlakik, a tanulók humánus, atyai bánásmódban részesülnek. Mindezeknél fogva az ifjak jól találják magokat az internátusban.

Sok ifjuval beszédbe ereszkedtem s úgy találtam, hogy közülök többen jól beszélnek magyarul. Egy eszes kls fiu, ki csak az iskolai év elején jött az intézetbe, már február hóban értett és meglepően jól beszélt magyarul.

A jól berendezett és vezetett internátus hasznát itt is tapasztaltam. Főleg egy nagy városban, hol az emberi élet s társadalom fény- és árnyoldalai annyi változatban jönnek elő, hol nagy erények és bűnök egymás mellett váltakoznak, hol jóra és rosszra annyi csábító inger kínálkozik: mily megnyugtató a távol lakó

szülékre az a gondolat, hogy gyermekeik mindig gondos felügyelet alatt állanak. Vajha a mi szeretett debreczeni főiskolánkban is megérhetnők már, hogy a mostani, se hus-, se hal-rendszer egy a modern igényeknek megfelelő módon be rendezett internátusnak adna helyet.

Joó István.

(Vége köv.)

Értsük meg tehát egymást.

Értsük meg hát egymást! és ne írjunk csak azért, hogy írjunk; sem azért, hogy csak tollainkat fitogtassuk; vagy az elméletnek magas légkörében repdesve — hogy úgy mondjam — a levegőből és a levegőbe beszéljünk akkor, a mikor épen a gyakorlati életet akarjuk megváltoztatni, a ker. hitet akarjuk élővé és gyümölcsözővé tenni.

Értsük meg hát egymást valahára! Értsük meg, hogy nincs ref. lelkész egy sem, ki a belmissió szükségét ne érezné, a ki tehát a belmissiói munkát ne óhajtana és nem akarná. Értsük meg, hogy nincs ref. lelkész egy sem, a ki ne szeretné s ne is volna rajta, hogy hívei buzgón imádkozzanak, erényes és kegyes — Istennek tetsző — életet éljenek — s mint a Krisztusba oltott ág: nemes és jó gyümölcsöt teremjenek: mert „nem minden, ki ezt mondja Uram! Uram! megyen bé a menyeknek országába, hanem a ki cselekszi az én atyámnak akaróját.“ Értsük meg, hogy nincs ref. lelkész egy sem, a ki, épen a mondottakra való tekintetből, elegendőnek tartaná, vagy egyedüli hivatásának tekintené, a templomi szószékből való prédikálást, vagy — ha tán Fekete Gyula lelkész úrnak jobban tetszik — a palástos lelkészi működést. Ezekről és ezekért hát felesleges és kár vitatkozni; haszontalan és kár egymásnak rontani; haszontalan és kár a lelkészi kart is megosztani, „liberálisok és konservativekre“ elkülöníteni . . . Minek a záratlan ajtókat döngetni? minek vitatkozni azok felett, a melyekben mindnyájan egyezünk?

Más itt a fődolog, más a vitakérdés, jelesen az, hogy: *mi a szükségelt belmissió, és minő munkával érhető el a cél?* Én igyekeztem már, szerény tehetségem szerint, de — ha ugyan Fekete Gyula lelkész úrnak megengedni méltóztatik ezen nyilatkozatomat — határozottan „a szentírás szellemével megegyezőleg“ megfelelni ama kérdésre; másrészt pedig szintén igyekeztem, az életből vett, tehát tapasztalati példákkal feltüntetni és bebizonyítani azt is, hogy a belmissiói munkásság jelen irányzata határozottan romboló hatású, s vele ama nagy cél soha el nem érhető. És mit nyertem ezekre válaszul? Egyfelől azt, hogy a mit én belmissiónak tartok, „az már lelkészi munka“; másfelől pedig azt, hogy „csak nálunk akarják ezt a munkát legyalázni.“ No hát uraim! engedelmet kérek, de ez egyik sem érv, annál kevésbé még czáfoló érv az én állításaimmal szemben. Amaz egy absurdum, mert hogy a belmissió a legelső sorban nem a lelkészi munka feladata volna, és hogy általában a belmissió és lelkészi munka egymástól elkülöníthető volna — ez, még gondolatban sem képzelhető; emez pedig nem más, mint csak egy keserű kifakadás, a számos, tapasztalati példákkal indokolt állításaimmal szemben. Legyen elég általánosságban csak ennyit mondanom a régiekre.

De ugyancsak alig valamivel több az is, mit az újabbakra, jelesen az „idealismus és realismus a mi

ref. egyházunkban“ című közleményben foglaltakra nézve mondhatok.

Nem tudom, ha vajjon megértettem vagy helyesen értettem-e meg azt a cikket; de nekem úgy tetszik, mintha Fekete Gyula lelkész úr abban a cikkében ismét azzal tetszelegne magának, hogy mint már előbb liberálisokra és conservativekre, úgy most „idealistákra és realistákra“ osztja, különíti el a ref. lelkészeket. Mert hogyha nem az lett volna a célja, akkor én nem tudom, igazán nem tudom, hogy volta célja? vagy ha igen: mi célja lehetett? . . . Hiszen, ha az „ideált“ tekintjük és ő úgy hisz arról, a mint ír, — a miben nincs jogom kételkedni — akkor nincs közöttünk, vagy — hogy „magánvéleményt“ nyilvánítsak, a mint hogy nem is volt soha még csak gondolatomban sem, fogadatlan prókátorként, mások nevében véleményt vagy ítéletet mondani — köztem és közte véleménykülönbség. Én is Krisztust tartottam és tartom a legfenségesebb ideálnak, de épen azért a legfenségesebb és legtökéletesebb ideálnak, mert benne a ker. idealizmus és realizmus nem elkülönítve, hanem a legszorosabb összefüggésben, a legtökéletesebb egységben jutott kifejezésre. Ha hát azt a fenséges ideált akarjuk követni, akkor Pál apostolnak ama szavait kell megvalósítanunk: „élek többé nem én, hanem él én bennem a Krisztus“, — az a Krisztus, az a fenséges ideál t. i., a ki nemcsak imádkozásra, nemcsak erényes, erkölcsös és istenes életre tanította, buzdította s kötelezte mintegy az ő híveit, hanem nyilván mondá a többek között azt is, hogy „ha éhezik a te ellenséged, adj ennie, ha szomjúhozik, adj innia“ stb. Ime, az élő, a munkás hit! Ime, egyik fényes bizonyysága ismét amaz én állításom helyességének, mit a belmissió lényegére nézve, a hitnek és jó cselekedetnek egymástól való elválaszthatatlanságára nézve mondtam: „mutasd meg nekem a te hitedet a te cselekedetedből.“

Fekete Gyula lelkész ur, fentebb nevezett cikkében, jónak látta a leczkértető szerepét is felvenni irányomban. Szerettem volna igazán meg nem háborítani ebbeli örömeiben és kéjérzetében, de hát mégis már csak a magam iránti kötelesség is kész, hogy legalább pár szót, néhány rövid megjegyzést tegyek azokra.

Azt mondja ugyanis Fekete Gyula lelkész ur, „ő — t. i. én — benn hadakozik a várban — ez az oka a bajnak.“ — Hát igen tisztelt lelkész ur, nekem erre válaszom csak az, hogy én azt a „benhadakozást“ egyáltalában nem szégyenlem, hanem inkább büszkeségemnek tartom, mert én azt tanultam a történelemből, hogy míg a szorongatott vár hűséges védője, igen sok esetben, még az ellenség javarészeről is elismerést és tiszteltetést nyert: a gyáván megfutót, a hűtlen katonát nemzetének s bíráinak kárhoztató ítélete sujtotta vagy fektette sírba . . .

A „munka legyalázására“ vonatkozólag pedig legyen szabad csak annyit megjegyeznem, hogy kár az a kesergés, kár az a túlérzékenykedés! hiszen olyan régen megmondatott már, hogy „a kinek a házfedele üvegéből van: ne dobálódzék követ“ . . .

A palástnak fel — vagy fel nem kötését illetőleg, csak arra kívánok figyelmeztetni, hogy egy hivatását érző és értő lelkipásztor, akár palásttal, akár palást nélkül teljesíti is a lelkészi munkát: *mindig hitének s letett esküjének megfelelőleg* teszi azt. Nem a palást miktént használása a fő, hanem a hitnek, melyről vallást tettünk és az eskünek, melyet önként tettünk — szoros megtartása. A palást nagyon szép, nagyon tisztos jelvény;

de kell, hogy az ne csak *papi jelvény*, hanem egyszersmind a *hithűségnek* is jelvénye legyen. A palástnak, akár felkötve használjuk, akár — mint gyanítom — szegen lógni engedik némelyek, mindenik esetben a *letett eskünek szentségére* kell emlékeztetni és folyton folyvást figyelmeztetni az illetőket . . .

Minthogy sok beszédnek sok szokott lenni az alja . . . ezért gondolom, hogy a Fekete Gyula úr cikkében még az ilyesféle beszéd is helyt foglalhatott: „a benső, igaz vallásos erőnek meg kell látszani az embereken, mikor a templomból kijönnek és mégis, Madarász Imre úr soraiból az látszik ki, hogy *nem szereti, ha meglátszik ez a vallásos erő*.” Rólam mondja ezt, a ki határozottan és nyilván kifejeztem már többször, hogy én a belmissió feladatát épen ama szentíráti hely megvalósításában tartom: „mutasd meg nékem a te hitedet a te cselekedetedből”, vagyis az élő, a munkás hit élesztésében.

Végül, engedje meg Fekete Gyula lelkész úr, hogy a midőn egyrésztől köszönetet mondok ama megtisztelő nyilatkozatáért, hogy én „csak magamból meritem cikkemnek szellemét, irányát”; másrésztől kérve figyelmeztetem, hogy jövőre — ha már személyről szól — idézőjelek közé csakis olyan szavakat és mondatokat zárjon, a melyeket az az illető itt vagy ott, élőlőszóval vagy írásban tényleg csakugyan mondott, vagy valóban használt.

Különben, ha az általam felhozottakon kívül, abban a nagy betűkkel szedett vezércikkben még valami más érdekes és lényeges is volna: kérem a figyelmeztetést és én — válaszolok.

Madarász Imre,
ev. ref. lelkész.

A fentebbi cikkel — azt hisszük — teljes joggal s úgy bezárhatjuk egy oldalról a M. I., s más oldalról a dr. Sz. A. és F. Gy. urak közötti vitát, hogy ezzel senkiben kedvetlen érzéseket nem támasztunk. Beszéljünk ismét fő- és nem mellékjelentőségű dolgokról.

Hely. szerk.

KÖZÉLETÜNK.

Körlevél az „Egyházkerületi ev. ref. egyházi értekezlet” elnökségétől.

Az értekezlet t. tagjaihoz, általában az egyházkerület minden lelkészéhez, s általuk a világi egyháztagokhoz.

Szeretett Testvéreink! Hitrokonaink!

A mély és őszinte bánat lesújtó érzetének szavival vezetjük be, jelen elnöki körlevelünket, midőn e helyen is tudomásra hozzuk, hogy zsenge korát élő egyesületünknek érdemekben gazdag világi elnöke: Nagyságos Kovács Ferencz kir. tanácsos, egyházkerületi tanácsbíró, a Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagja stb. stb. folyó év s hó 5-ik napján Tátrafüreden, hova üdülés végett utazott, nagy hirtelenséggel jobb létre szenderült.

Midőn elhunytában egyházi értekezletünk mély és bölcs belátású elnökét gyászoljuk: ugyanakkor meg kell siratnunk benne az áldozatkészségnek, a keresztyéni éretnységnek és az önzetlen hazafiságnak megtestesült képét, a Krisztus szerint való embert, ki élete szakadatlan munkásságának gyümölcseit a nagy és nemes célok oltárára rakta le, földi kincsei árán örökké való kincseket szerezvén; ki míg mások beszéltek: cselekedett: míg

mások csüggedtek és ingadoztak: ő Istenben vetett hitével remélt és lelkesült, szilárdan állott s krisztusi szerénységgel, de rendületlen nyugalommal küzdött örökkévaló célokért!

Gyászoljuk őt meg a lesújtó veszteség teljes érzetével, de a csüggedés rajtunk se vegyen erőt, hanem az ő erényekben gazdag földi életének határdombjánál merüljön fel előttünk az ő élete példája s a kezéből kihullott zászlót fölragadva, igyekezzünk azt minél előbb feltűzni a humanismus, béke, türelem, testvérszeretet, világosság, lelkiszabadság diadal-ormára! Ekkor leend a mi gyászunk és kegyeletünk méltó az ő nagy szívéhez, lelkéhez!

Legyen áldott az igaznak emlékezete közöttünk!

Szeretett Testvéreink! Hitsorsosaink!

Az egyházkerületi egyházi értekezlet múlt év október 31-ik napján megalakulván, elhatározta, hogy a folyó évi értekezleti közgyűlést Nagyváradon tartandja meg; minélfogva az értekezlet nagyválasztmányja a közgyűlés idejét Nagyváradra 1895. évi okt. 31-ik napjára, a reformáció emlékünnepére tűzte ki, s megbízott minket tisztelettel alólírottakat, hogy jelzett napra az értekezleti egyesület tagjait, általában az egyházkerület ev. ref. lelkészi s tanári karát, ugyszintén egyházi közéletünk hitbuzgó világi tagjait is egyházi életünk körébe vágó fontos dolgok vitatása, érlelése, a testvéri együttérzés föllevenítése, ápolása, hitünknek egymás hitéből való erősítése, táplálása, a jövő teendőinek kitűzése végett hívjuk meg.

Midőn e tisztünket szerencsések vagyunk teljesíteni, örömmel hozzuk köztudomásra, hogy értekezleti egyesületünknek eddig 120 nő és férfi rendes, 16 alapító tagja van, ezenfelül számosan olyanok, kik a választmányi tagság elfogadása által az egyesület köteleibe léptek; hogy továbbá az egyesület nagy választmányja kedvező sikerrel megtartotta alakuló gyűlését s kitűzte a folyó évi közgyűlés tanácskozási tárgyait.

Szeretett Testvéreink! Hitrokonaink!

Értekezletünk azon szándékával, hogy a folyó évben Nagyváradon, majd időről-időre az egyházkerület különböző vidékein eső városokban kívánja megtartani közgyűléseit, távolról sem akar a kihívás, vagy a szükségtelen tüntetés terére lépni. Főczélja az, hogy a kedvezőtlenebb anyagi körülmények között élő lelkészeinknek és a világi egyháztagoknak is időről-időre lehetővé tegye az értekezleti gyűléseken való megjelenhetést, hogy a különböző vidékeken élő egyháztagok is időnként bevonhatók legyenek az egyesület köteleibe, hogy így a hitben és testvérszereteten való életközösség által eleven és áldásos tevékenység pezsdülhessen fel egyházi életünkben, hogy lehessünk „egybekötözöttek, egy értelem és egy akarat által” (I. Kor. I. 11.) „növekedhessünk abban a ki fő, t. i. a Jézus Krisztusban” (Ef. 4. 15.) s az evangélium tiszta magvait mint igaz magvetők minden népek között hinthessük el a kedvező aratásra; és hogy ilynemű és irányu működése által az anyaszentegyház tagjaiba erőt, bizodalmat és bátorságot öntsön e nehéz időkben, midőn a közöny sokfelé hideg palástot borított az evangéliumi buzgóság lüktető ereire s egyházi létérdekeink oly sok oldalról megtámadva és fenyegetve vannak.

De bár mily nehéz napok következzenek is reánk, s bár mely oldalról fenyegeessen is bennünket az ellenség hatalma, nekünk ingadozni és csüggedni nem szabad, mert a mi egyházunk valamint a multban, a letűnt viharos századokban és sujtoló gyász tizedekben „lélekben hit által várta az igazságnak reménységét” (Gal. V. 5.), úgy most is „a mi hitünknek próbálgatása találhatik a mi

dicséretünkre és tisztességünkre.“ (I. Pét. I. 7.) Mert minket meggyőzött sok szenvedések alá vetett multunk a felől, hogy „valami Istentől született, az meggyőzi a világot.“ (I. Ján. V. 4.) Ha azért mi mostan is „Istennek akaratját cselekeszszük, nem maradnánk-e meg?“ (I. Ján. II. 17.) Ha „az erőtléneknek erőtlenségét akarjuk hordozni“ (Róm. XV. 1.); ha „felebarátainknak kedveskedünk, azoknak javára és épületére (Róm. XV. 12.); ha „szeretettől egymásnak akarunk szolgálni“ (Gal. V. 13.); ha a békességnek, világosságnak, igaz lelki szabadságnak zászlóját lobogatjuk: nem volna-e velünk a mi megtartó Istenünk segedelme, áldása és kegyelme?!... Sőt inkább „adjunk hálát Istennek, ki azt cselekszi, hogy mindenkor diadalmasak legyünk a Jézus Krisztus által.“ (II. Kor. II. 14.) kinek szent tudományát hiszszük és hirdetjük alkalmas és alkalmatlan időben.

Szeretett testvéreink! Buzdítson fel azért titeket az Urnak lelke! Oszsa ki közöttetek a maga mennyei ajándékait a Korinthusba küldött első levél XII-ik részének 6—11. versei szerint! S az „kinek szájának lelkével lettek az égnek minden seregei,“ cselekedje, hogy minél számosabban jelenjete meg a világosságnak, szabadságnak nagy ünnepén, a szeretet lelke által összehívott testvéri gyűlésünkön, hogy egymás szeretetében erősödve közönséges intést vehessünk ott a hit által, a ti hitetek és a mi hitünk által!

Vagyunk és maradunk hitsorsosi bizalmatokba s testvéri szeretetekbe zárva, anyaszentegyházunkra Istennek áldását kérve.

Debreczenben és Nyíregyházán, 1895. augusztus 21.

Simonffy Imre,
kir. tanácsos, világi alelnök.

Lukács Ödön,
egyházi elnök.

Tanácskozási rend:

Október 31-én délelőtt 9 órakor isteni tisztelet az ev. ref. templomban. Szónok: Szabó János, békés-bánati esperes.

Isteni tisztelet után közgyűlés (a meghatározandó helyen) a következő tárgysorozattal:

1. Elnöki megnyitó beszéd. Jelentés világi elnökünk elhunytáról.
2. Világi elnök választás.
3. Ügyviteli szabályzat megvitatása.
4. A hiányzó választmányi tagok megválasztása, esetleg szakosztályokká alakulás.
5. Javaslat a bel-missióról. Előadó: Csiky Lajos.
6. Az egyházak anyagi ügyei és az egyházfenntartási alap. Előadó: Ferenczy Gyula.
7. A diakonusi intézményről. Előadó: Garzó Gyula.
8. A lelkészképzésről, tekintettel a megváltozott egyházpolitikai helyzetből folyó sokoldalú lelkészi teendőkre. Előadó: Gulyás Lajos; ajánlók Csécsy Miklós, Soltész János.
9. Javaslat. Indítványok.

Ezt megelőzőleg október 30-án délután, az erre előre kijelölendő alkalmas helyen, ismerkedési összejövetel.

Tisztelettel felhívjuk mindazokat, kik az értekezleten részt venni akarnak, hogy október hó 8-ik napjáig megjelenési szándékukat az egyházi elnöknel Nyíregyházán jelentsék be, hogy az elszállásolás jó eleve megtörténhessék.

Simonffy Imre,
kir. tanácsos, világi alelnök.

Lukács Ödön,
egyházi elnök.

A szatmári ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

(Folyt. és vége.)

Tárgysorozat rendjén elfogadtatott a küldöttségileg megállapított közgyűlési tanácskozási szabályzat; aztán megválasztatott a számvevőszék 6 tagja: Biki Károly, Bélteky Albert lelkészi, — Luby Géza, Szegedy Antal világi tanácsbírák s Nagy László és Kiss Bertalan rendes lelkészek. Következett a népiskolai tanügyi bizottság 1894/5-dik iskolai évről szóló jelentésének tárgyalása. A jelentés haladást konstatál ugyan, de árnyoldalokról is emlékezik. Közgyűlés megtette az orvoslást ígérő intézkedéseket. — A számvevőszék rendkívüli ülésében végzett munkájáról szóló jelentés alapján, a csekei számadásokra nézve kellett ismételtlen határozottabb lépést tennie egyházmegyénknek; egyébként örvendéses jelenség, hogy gondnoki számadásaink ma már — a tiszta-becsi kivételével — tisztára vannak hozva s remélhető, kiváltképp a felelősséggel újonnan szervezett számvevőszékkel szemben, hogy visszaesés nem fog mutatkozni.

A közpénztáros számadásának egybeállítására nézve is új szabályzat állapított meg s fogadtatott el; de ugyanekkor Lengyel Sándor lemondván a közpénztáros-ságról: 7 éven át folytatott lelkiösmeretes pénzkezelésért egyházmegyénk elismerése mellett lemondása elfogadtatott, s a jövő 1896-ik év január elsejétől e tisztség a közalap-kezelői tisztséggel — utóbbi ez idő szerint Kiss Bertalan keéri lelkész — egyesített határozottatott. A lelkészi értekezletek három indítvánnyal léptek most föl, egy ezek közül egyszerűen levétetett a napirendről, másik kettő az egytetemes gyámintézetre és az egyházmegyei könyvtárra vonatkozott; elsőre nézve elfogadtatott a kerületre fölterjesztendő véleményes javaslat, melynek egyik lényegesebb pontja az, hogy a bírói úton hivatalból elmozdított lelkész özvegye és árvája, illetőleg neje és gyermeke ne zárassék ki a gyámjogosultak közül, s aztán, hogy a lelkészek által fizetendő évi járulék ne 2 és 1/2, hanem csak 2% legyen; a könyvtárra nézve határozottatott, hogy megosztandó a külön szakkönyvtárt létesíteni akaró tanítótestülettel; hogy a lelkészeket illetőleg főtartatván az általok eddig évenként fizetni szokott 1 frtos kötelezettség: a hol maga a lelkész erre készséget mutat, parokhiális könyvtár létesíttessék, az ilyen könyvtárak a canonica visitatio ellenőrzése alá bocsátandók s a majdani utódok leltár mellett átvéven, továbbgyarapításukra köteleztetnek.

Különböző segélyért beérkezett 78 kérvény; csekély kivétellel valamennyit ajánlani kellett, mert bizony az állandó szegénység mellett erős csapásként süjtotta egyházmegyénket a tavasszal két hétig tartó ropant árvíz.

A Tisza-Becsen folyton tartó s per alatt levő pénzügy tisztázása végett kiküldött hármas bizottság kettős jelentése alapján úgy határozott egyházmegyénk, hogy meghagyva Kalós Péter lelkészen 865 frt 14 kr. terhet, az egyház terhére útaltatott 947 frt váltótartozás; hogy pedig a több különemű váltók további törlesztése ne bonyolítsa az ügyet, rendeltetett egyháztanácsnak a váltótartozás kötvényes kölcsönnel leendő konvertálása. Ilyképen lehet remélni, hogy a tiszta-becsi zavaros pénzviszony egyrésze mihamar tisztázódik.

Tudomásul vétetett a lelkészi és tanítói gyámintézet állásáról szóló jelentés; e szerint a lelkészi gyámpénztár bevétele volt: 20,279 frt 52 kr., kiadása ugyanannyi; vagyoni állása 41,867 frt 99 kr., 1894-iki növekedés 1992 frt 37 kr.; egy özvegyi osztalék 100 frt.

A tanítói gyámpénztár bevétele volt 1792 frt 95 kr., kiadása 759 frt 92 kr., vagyoni állapot 8283 frt 90 kr.; egy özvegyi osztalék 9 frt 59 kr.

Szinte tudomásul vétetett panyolai volt lakos Kiss József azon végrendelkezése, a melynek alapján az egyháznak 12 drb fehér-gyarmati takarékpénztári részvény jutott orgona- és iskolai alapra.

Néhány új díjlevél elfogadása, s adás-vevési ügylet helybenhagyása mellett inkább csak egyeseket érdeklő kérvény sorsa intéztetett el, részint az illetőkre nézve kedvezően, részint kedvezőtlenül, s aztán szétosztott a közgyűlés 16-án d. e. 11 órakor.

Első napon közebed üditette föl a komoly tanácskozásban fáradozó gyűlési tagokat, a hol — szinte szokatlanul hangzik — poharas szónoklatok nem hangzának; eszve pedig a szatmári ev. ref. gymnasiumi „Önképző kör“, s a helybeli „Casinó“ javára tartott műkedvelői érdekes előadás, annak végeztével vidám táncmulatság szórakoztatta a népes közönséget.

F. Varga Lajos.

A f.-szabolcsi egyházmegye őszi közgyűlése.

Egyházmegyénk közgyűlését aug. 27—28. napjain tartotta meg jólesően meglepő érdeklődés mellett. A gyűlést megelőző napon értekezlet volt, melyen az ügyek előkészítetvén, a gyűlés másfél nap alatt befejezést nyert. A gyűlést esperes úr a tőle már megszokott, mégis mindig elragadó, bensőségteljes ímával nyitotta meg, a melyet gyűlésünk egész terjedelmében jegyzőkönyvbe venni határozott.

Ezután következett a nagy gonddal és részletességgel készített esperesi jelentés, mely különösen meleg hangon s az elhunyt hű szolgálkhoz egészen méltóan emlékezik meg a nem régen jobblétre szenderült Gonda Balázs berczei és Szikszay József nyírbátori lelkészekről, a kiknek emlékét gyászünnepegy által tiszteli meg megyénk a tavaszi gyűlés alkalmával.

Az országos özvegyárva gyámintézetnek a konvent által módosított alapszabályai néhány lényegtelen módosítással, — melyek között legfontosabb az, hogy az 5 éven belül elhalt lelkészek özvegyei befizetett járulékaikat a kamatok kamatával kapják vissza, csaknem egyhangulag elfogadtattak. Érdekes vitát keltett Vass Mihály lelkész indítványa, melyszerint tekintettel az iskolai ügy mindig sürűbben hangoztatott államosítására, a ref. *lanító* vagy *ref. iskola* nevére telekkönyvezett földbirtokok irassanak át az egyház nevére. A gondolkodó elmére valló indítvány felett igen élénk eszmecsere fejlett ki, melyben Szeszkay Károly ügyvéd, Vay Péter j. bíró, Görömbey Péter t. bírák s az elnökség vettek részt. Az ügy különben fel fog kerülni az egyh. ker. gyűlés elé is s kíváncsiak vagyunk ennek állásfoglalására, mivel egyházmegyénk nem igen tudott e tárgyban egyező megállapodásra jutni. A gyűlés első napjának nagy részét a visitationalis jelentések felolvasása foglalta el, a melyekből örömmel értesültünk, hogy egyházmegyénk míg egy részről szellemi tekintetben mindig magasabb nivóra emelkedik, a mennyiben evang. felolvasások s a diakonusi intézmény életbeléptetése által lelkészeink a templomon kívül is igyekeznek hűveik érzését és gondolkodását nemesíteni: addig más részről anyagi és erkölcsi tekintetben is a javulás és haladás kétségtelen jelei mutatkoznak. A visitationalis jelentések kapcsán Ozsváth Pál, a Sárospataki Lapokban e tárgyban Andrásy Kálmán, Optimista és Ujjfalussy Béla között lefolyt polemiaira hivatkozva, az elnökségnek és

tanácsbírói karnak bizalmat indítványozott, melyet természetesen, mint sokszorosan megérdemeltet, örömmel szavazott meg az egyházmegye. Ugy tetszik nekem, mintha ebben az ügyben nem is lett volna szükséges a bizalomszavazat; vagy ha tévedek, mintha szerencsésebben s kíméletesebben is meg lehetett volna tenni ez indítványt. Az egyházmegyei hivatalnokokra beérkezett szavazatok felbontatván, a hatodik t.-bírói állomásra megválasztott világi részről Mezőssy Gusztáv, egyházi részről pedig Porzsolt Ádám, kik az egész gyűlésnek esperes úr által tolmácsolt üdvözlője mellett helyeiket elfoglalták. Az egyházi aljegyzőre nem volt abszolút többség s így új szavazás lesz.

Nem mulaszthatom el említést tenni a nagy gondal készített tanügyi jelentésről sem, mely Keresztessy Sándor tan. biz. elnök szorgalmát dicséri s hű képét adja e. megyei tanügyünknek. A gyűlés j.-könyvében egész terjedelmében ki lesz nyomtatva.

Az első nap közebed volt, melyen különösen derék és ügybuzgó világi férfainkra s gondnokunkra szebbnél szebb dikciók hangzottak el. A gyűlés túlnyomóan fényes lefolyásának árnyoldala is volt s ez — hat fogelmi ügy.

Korocz József.

A békésbánati ref. egyházmegye közgyűlése.

A több mint 190 ezer lelket számláló békésbánati ref. egyházmegye aug. 28. 29. 30. napjain tartotta közgyűlését H.-M.-Vásárhelyen. Ezt megelőzőleg 27-én egész nap lelkészi értekezlet tartatott. Lelkészek és világiak nagy számmal jelentek meg s alig volt egyház, melynek képviselője nem lett volna ott, de némelyik több taggal is képviseltette magát.

Az elnöki széket Szabó János esperes és gróf Ráday Gedeon gondnok urak foglalták el.

Először is a lelkészi értekezlet tárgyalásáról számolok be, nemcsak azért, mert ez volt az első napon, hanem azért is, mert ez nem nélkülözötte az érdekes vitákat, sőt izgatott jeleneteket sem.

Esperes az értekezletet megnyitó beszédében jelzi, hogy az idők jeleit meg kell értenünk, egymást támogatnunk, erősíteniünk kell. Szeretnünk kell egymást, főképen pedig minél nagyobb buzgóságot, és munkálkodást kell kifejtenuk. A feladat, úgymond, most nagyobb mint eddig volt, ennél fogva minden eszközt fel kell használni, a melyek rendelkezésünkre állanak. Fődolog a *belmissió*. Ezt tisztázni kell. Ez lesz az értekezlet célja. Illyés Endre mezőberenyi lelkészt megbízta, hogy e tárgyról előadását tartsa meg, s nézeteit fejtsse ki. Illyés Endre aztán hozzá is fog felolvasásához. Felolvasásában célzást lesz a Debreczeni prot. lapban folyó vitára is, s innen ösmeretes álláspontjáról szól a kérdéses tárgyhöz itt is. Különösen az evangélisták, s azok működése ellen szól. Ökrös Mihályt sem hagyja említés nélkül. Majd előadja, hogy az ő tapasztalatai szerint micsoda téren kell munkálkodni. Először is a kiesinyekre, az iskolás gyermekekre kell a lelkész gondját kiterjeszteni. Az iskolai évet ünnepélyesen kell megnyitni, s bezárni; gyermekistenizteleteket tartani, konfirmándusokat oktatni, ifjúsági egyleteket szervezni, iparos ifjakat vallásos oktatásban részesíteni, betegeket látogatni, szóval az evangyéliom szellemével megegyező munkatereket, és eszközöket felhasználni.

Felolvasás után megindult a vita. Nem volt ez bizalmas jellegű tanácskozás, egymás buzditása, de mindjárt hivatalos hangot öltött a megindult szóáradat. Sok

szor inkább fenyegető és megrémítő, mint egymást oktató és erősítő volt. Az evangélizálás kérdése; az evangélisták szereplésének, s munkájának káros, veszedelmes volta, vagy csak szükségessége felett vitatkoztak. Hangoztatva lett, hogy belkörüleg, a saját gyülekezetében kiki élhet az evangélisták szolgálatával, de ezeket kiküldeni más gyülekezetbe meg nem engedhető, el nem tűrhető. Különösen több oldalról támadják Szalayt működéséért, és a „Keresztyén“-ért. Említették, hogy azokkal az elvekkal az egyházban maradni nem lehet. „Vagy velünk, vagy ellenünk“. Szalay azt feleli, hogy ő evangélistákat nem küldött ki, és nem bízott meg. A Keresztyénből mutassák ki, mi ellenkezik a reform hitelvekkel. Világi elnök igen hatásosan szól az üggyhöz. A belmissió kérdése már eldöntött dolog. Ha túlzások vannak, azokat el kell hagyni. Ha megrovást érdemel, úgymond, a túlhajtás egyik részről, másfelől el kell ítélni azon lelkészeket is, kik kenyérkeresetből lelkészek, kik kötelességeiket igen lazán fogják fel, kik tétlenek, és hanyagok a hivatalos munkán túl is tenni a hívekért, az egyházért. Nagy baj az is, hogy némely lelkész, oly kicsinylőleg szól a nagyfontosságú belmissióról; némelyik pedig azt se tudja, micsoda ez.

Ilyen eszmék hangoztattak, de tényleges határozat-irányítás e tárgyban a szenvedélyes vita miatt nem hozatott.

Ez nap délután a lelkészi értekezlet az egyházpolitikai törvények életbeléptetése tárgyában kiadott püspöki javaslattal foglalkozott. Kimondatott, hogy a zsinati törvények értelmében e kérdésben csak zsinat intézkedhetnék ugyan, de tekintettel az idő rövidségére, a hozandó konventi határozatot is elfogadjuk, ha az hitelvünket és alkotmányunkat nem érinti. A püspöki javaslaton az előadó Papp Imre hódmező-vásárhelyi lelkész némi módosításokat ajánl. Nevezetesen, ha a felek kívánják, a háromszori hirdetést ezután is meg kell tenni. Eskü előtt a felekhez kérdést intézni, továbbá be kell azt is venni az útasításba, hogy a 7—18 év közti gyermekek gyámhatóság beleegyezése mellett áttérhetnek. Keresztelni felekezeti különbség nélkül lehet a hozzánk hozott gyermekeket. Esketés előtt az eddig szokásos vallásos oktatás a fiatal házassokra nézve fentartatik, már azért is, hogy így lehessen rájuk hatni. Az anyakönyv bezárása után a folyó számot nem kell megszakítani, hanem folytatni. (Révész K. javaslata ellenkező.) Törekedjenek a lelkészek a stóla eltörlésén, kellő pótlás mellett stb. Ezen javaslatok az értekezleten elfogadtattak.

Másnap kezdődött a tulajdonképeni közgyűlés. Először istentisztelet volt a templomban, hol a hódmezővásárhelyi újonnan alakult vegyes énekkar is bemutatatta magát. Ez igen áldásos intézmény.

Gyűlés megnyitása után Könyves Tóth Mihály és Kovács Ferencz halála felett részvétét s fájdalmát fejezte ki a közgyűlés. Majd jelentve lett, hogy új tanácsbírák Oláh Antal öcsödi lelkész és Oláh György megyei főügyész választottak. E bejelentést 2 órai hosszú vita követte. A tanácsbírák választásánál ugyanis itt az volt a szokás, hogy a szavazásra való felhíváskor az esperesi körlevélben megjelöltetett, hogy most a békési, a csongrádi, vagy pedig a bánáti oldalból kell választani. Jelenleg a békési oldalról kellett. Azonban egy pár egyház másképp szavazott, ezek szavazatát a bizottság figyelembe nem vehetőnek ítélte. Ezen volt a vita; mert a zsinati törvény világosan mondja, hogy a világi tanácsbíró az egész ország területéről szabad választani, s így az egyházak autonóm jogát,

szabadságát megszorítani nem lehet. Némelyek nagyon félnek, ha az egyházak szabadon választanak majd, romást látnak benne. Mások pedig követelik a törvény szavának megtartását, tehát a teljes szabad választást korlátozás nélkül. Majd egy bizottság megvitatta az ügyet, és jövőre beterjeszti, hogy lesz jobb. Dél volt, mikor a két tanácsbíró letette az esküt. Ezután az esperes olvasta fel gondosan összeállított jelentését. Kiemeli, hogy a visszas házasokat az új törvény életbe lépte után is békéltessük; a nagybecskereki evangélistát most is elítéli, mint a mely több kárt okoz, mint hasznot. Betiltást javasol. E tárgy felett ismét nagy vita indult. Majd Csanádmegye tanfelügyelőjének dr. Neményi Imrének iskoláinkkal szemben elkövetett jogsértései, visszaélései hozattak elő. Ellenében a közgyűlés felírást határozott a kultuszminiszterhez.

A békési gymnásium 8 osztályú kíván lenni. Egyház és város nagy áldozatokat hoznak, de a kormánytól is segédelmet kérnek. 60 ezer forintot építkezésre és évi 12,000 frt segélyt.

Tárgyaltattott az országos özvegy-árva gyámin-tézet alapszabály-tervezete is. Néhány lényeges változtatás is ajánlatik a konventnek, p. o. hogy azon már működő lelkészek, kiknek a megyei gyámin-tézet 250 frt segélyt biztosít özvegyeik részére, azok ne köteleztes-senek belépni az országos intézetbe is.

Az egyházak a lelkészi fizetés arányában osztályokba soroztattak. 1-ső osztályú állomás van 12, 2-od osztályú 8, a többi 3-ad és 4-ed osztályú.

Népiskolai tanügyi bizottság szerveztetett 26 tagból, fizetéssel ellátott előadóval. Az egyházmegye 13 körre osztatott be, s mindenikbe egy lelkész és egy tanítóból álló vizsgáló jelöltetett ki, kik évenként meglátogatják a rájuk bízott iskolákat és jelentést tesznek felőle.

Ezeket a tárgyakon kívül majd mindenik egyháznak volt elintézésre váró ügye, úgy hogy a tárgysorozat 77 folyószámot tett. A tárgyalás igen hosszadalmas volt; hosszú lenne az én referádám is, ha mindenről beszámolnék.

Még csak azt említem fel, hogy egy délután a missiói bizottság, más délután a bíróság ülésezett.

Bankett nem volt, így nem volt pohárköszöntő sem az egész négy napi gyűlés alatt.

Hallgató.

A nagy-károlyi ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

A nagy-károlyi ev. ref. egyházmegye f. évi aug. hó 28-án tartotta őszi közgyűlését Máté-Szalkán Segesvári József esperes és Kulín Imre gondnok elnökle alatt.

Az esperesi időközi jelentés mindenek előtt utal ama nagy változásokra, melyek egyházunk beléletében fognak végbe menni az életbe lépendő egyházpolitikai reformtörvények nyomán. Jelzi tömören, lendületes szavakkal prot. egyházunk álláspontját e nagyfontosságú reformokkal szemben, kiemelve a szentesített s a magyar állam nemzeti supremáciáját megállapító törvények előtt hazafias tisztelettel való meghajlást, s különösen hangsúlyozva a gyülekezetek beléletében immár iminens fontosságú „cura pastoralis“ intenzív gyakorlását. A püspöki conferentia megállapodásait főbb pontokban összegezi, a melyeket a gyűlés határozata folytán az átmeneti időre nézve tájékoztató útasítás gyanánt körlevélileg fog közölni. Jelentést tesz az orsz. lelkészi gyámin-tézet ügyének legújabb stádiumáról, megemlítve, hogy az újabb tervezett határozottan kedvezőbb s

humánusabb az előbbinél: felhívja a gyűlést e tervezet újból megvitatására és véleményadásra, illetőleg póthatározat hozatalára. — Majd referálván a tavaszi közgyűléstől nyert megbízatásokban történt intézkedéseiről; megemlítve, hogy a tavaszi közgyűlés jegyzőkönyvét csekély terjedelme miatt a mostaniéval együtt fogja kinyomatni: meleg szavakkal méltatja a legközelebb elhunyt Kubinyi Károly bírói lelkész s volt tanácsbíró érdemeit, a kinek emlékezetét a gyűlés jegyzőkönyvében fogja megörökíteni.

Valamint a múlt őszi közgyűlésnek, úgy ennek is legérdekesebb, domináló tárgya volt az orsz. lelkészi özvegy-árva gyámintézet újabb konventi tervezete. A két óráig elhúzódó s helylyel — közel a meggyőződés hevességével folyó vita folyamán bár egyhangúlag elismerték az új tervezet előnyösebb voltát, de mégis sok kifogást emeltek ellene. Élesen bírálták különösebben azon intézkedést, hogy az öt (előbb tíz) éven belül elhalt lelkészek özvegyei állandó segélyt nem nyernek; (ezt szavazással törleendőnek vélte a gyűlés; hogy öt éven belül az összes befizetések „kamatok nélkül” adatnak vissza; hogy az elmozdított lelkész hátramaradtjai elesnek a segélyezésről; hogy a fi-árvák csak 20, a nő-árvák csak 18 évig segélyeztetnek (e két határidőt a gyűlés 24 évig óhajtáná kiterjeszteni), stb. A közgyűlés e tárgyban véleményét fel fogja terjeszteni az egyh. ker. közgyűléshez; az egyházmegyére vonatkozólag pedig egy bizottságot küldött ki, mely arról tegyen javaslatot, hogy a kebelbeli lelkészi gyámintézet alapszabályait miként kelljen a megváltozó helyzethez képest módosítani. Ugyanezen bizottsághoz útasított a kebelbeli tanítók gyámintézetének tervezete is, a melyet már előzőleg egy küldöttség megerősíthetőnek talált, hogy a lelkészi gyámintézethez való viszonyában is bíraltassék el.

Az e. m. lelkészi gyámintézet szépen fejlődik tovább. A forgó pénztár bevétele volt az 1894/5-ik évben 8855 frt 23 kr., kiadása 8683 frt 35 kr. Segélyezett az intézet 9 özvegyet a 125 frttal, 3 árvát a 62 frt 50 krral, és egy teljesen árvát 125 frttal. Ez évi gyarapodás 1242 frt 82 kr., összes vagyon 24,787 frt 16 kr.

Egyházmegyénkből négy egyház folyamodott a tanítói fizetés állami emeléséért és korpótlékért. Szatmármegye alispánja értesítette az elnökséget a közgazgatási bizottság határozatáról, mely szerint az egyházi főhatóság véleményes határozata kikérendő. A korpótlékok iránti kérvények csak 1898-ban terjesztendők be. Sajnáltni való, hogy e megyénkből csak ily kevés számmal veszik igénybe e fontos támogatást,

A tanfelügyelőség többek közt két egyházunkban is államosítani akarja az iskolát nemzetiségi szempontoktól vezéreltetve: Irinyen és Kr.-Szt.-Miklóson. Az állam a ref. egyháztól kér a törvénynek megfelelő épületet és úgy fogja azt bérbe venni. A feltételek valóban kedvezők s szebb jövő alapját vetik meg e két kis egyházban.

Három egyház fáradozik a templom-építés nehéz munkájában. Gebe temploma tornyát díszesen újjáépíttette, Mérk iskolája telkén építi fel új templomát s új iskolát fog emelni egy más helyen. Nagy-Dobos szintén új templomot épít a régivel sokkal kedvezőbb helyen; itt sajnálatos, hogy az építkezésnél több hiba történt, melyeket az építészeti szakértő javaslata szerint fognak sok bajjal helyrehozni. Mindegyik egyház nagyobb kölcsönt kapott.

Paál Gyula gencsi segéd-lelkészt (Sáros-Patakról)

püspöki kibocsátványa alapján szívesen kebelezi be az e. m. gyűlés.

Tárgyalt ezeken kívül a gyűlés három rendbeli segélykérvényeket, több helyi fontosságú belügyeket. Volt bírósági ülés is két egyházi adóügyi felelősség tárgyában.

Kántor-Jánosi.

Ifj. Balogh Ferencz

s.-lelkész.

A bihari ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

A bihari ev. ref. egyházmegye f. év aug. 29—30. napjain tartotta ez évi őszi közgyűlését Szabó Károly esperes és Ritoók Zsigmond elnökle alatt N.-Váradon a vármegyeháza nagytermében. A gyűlés igen látogatott volt, a mennyiben azon csaknem minden lelkész s nagyszámú világi képviselők voltak jelen.

Elnöklő esperes buzgó imája után a közgyűlést megnyitván, felolvastatott legelőször is az esperes időszaki jelentése az egyházmegye anyagi és szellemi állapotáról.

A jelentés főbb vonásokban a következőket tartalmazta:

Az egyházmegye területén levő összes 42 egyházban ez idő szerint béke és jó rend uralkodik. A Kis-Marjában mesterségesen felzgatott hívek zúgolódása is lecsillapodott az által, hogy az ottani lelkész állomást cserélt.

Általában az összes egyházakban mindenütt élet és fejlődés észlelhető a lelkészek és tanítók, mint vezérszemlelemek igyekezete és tehetsége szerint.

Az egyházmegyében ez idő szerint van 43 rendes lelkész, 3 segédlelkész, 1 vallásnár.

A lelkek száma 9,769. Szülöttek száma a lefolyt év alatt 2333, ezek közt törvénytelen volt 230, vagyis 9,77%, melynek jó nagyrészét a „kis Páris” — N.-Várad szolgáltatja.

Meghalt 1695. Házasságra lépett 526 pár. Áttért hozzánk 42. Kitért tőlünk 64.

Tankötelesek száma 6—12 évig 6153, iskolába járók 5930. Tankötelesek 12—15 évig 2134, iskolába jár 1510.

Kegyves adakozások s hagyományok összege a lefolyt év alatt 6276 frt 29 kr.

Az esperesi jelentésre vonatkozólag két érdemleges felszólalás történt. Egyik a személyi változásoknál megemlített Kágyi Lajos n.-váradai fegyházi lelkész ügyére, ki a jelentés szerint N.-Kerekibe az esperes mellé segédlelkészül bekebeleztetett, holott köztudomásúlag Nagy-Váradon lakik. Esperes felvilágosító megjegyzése után azonban a közgyűlés jóváhagyta az esperes intézkedését.

A másik felszólalás főgondnok Ritoók Zsigmond által tétetett az iskolai mulasztások, még inkább a tanköteles, de iskolába nem jártak túlnagy százalékára vonatkozólag, melynek valamely úton-módon orvoslását ajánlja.

Esperes jelentését ezután egész terjedelmében jegyzőkönyvbe venni határozta a közgyűlés.

Majd felolvastatott az egyházmegyei tanügyi bizottság évi jelentése s ennek kapcsán ujjolag az iskolamulasztók óriás száma említettett fel, mely a tanítók működését egyenesen megbénítja s felekezeti iskolázatásunk miatta már-már veszélyeztetve van. Ennek oka a jelentés szerint főképp a mulasztások lanyha ellenőrzése s még inkább az iskolai mulasztásokat büntetni hivatott községi előjáróságok ösmert indolenciája.

Ennek megszüntetése végett indítvány tétetett arra nézve, hogy az iskolai mulasztások bírságolásának ellenőrzésére a lelkészek, mint iskolaszéki elnökök jövőre a mulasztási kimutatások egy példányát az illető járás főszolgabírájához is küldjék be. Ez indítvány el is fogadtatott.

Ezek után a következő ügyek nyertek elintéztetést a tárgysorozat szerint.

A n.-várad prot. felsőbb leányiskola, illetve még most ideiglenesen csak internátus felállítása ismét kimondatott, körülbelül 3-adszor — a mennyiben az építész által készített tervezet az intézeti házra elfogadtatott, s az egyházkerülethez, a megszavazott segély kiutalásának kérelmezése mellett — felterjesztetni rendeltetett s bizonyos jogi kérdések (a telek-tulajdonos n.-várad egyház és az egyházmegye között) tisztázása után az építkezés haladéktalanul megkezdetik.

Tudomásul vétetett s helyben hagyatott a kis-marjai és váncsodi lelkészek állomáscseréje, előbbi helyre Bódog János és Leelőssy István bajji lelkész közt, utóbbi helyre Nagy Sándor és Ungvári Gyula poklos-teleki lelkész közt történt a csere.

Az országos lelkészi özvegy- és árvagyámintézet leküldött alapszabályait az egyházmegyei közgyűlés pár lényegtelenebb módosítással elfogadta s ahhoz örömmel csatlakozik.

A körözs-nagy-révi missiói lelkész jelentése tudomásul vétetett.

Mező-Telkiben az általános ingyen iskoláztatás felállítása örömmel s elismeréssel hagyatott jóvá.

Körözs-nagy-révnek templomépítés végett újabb adókövetése megengedtetett.

Az ártándi szolgálmány-váltás 5 évre jóváhagyatott, ellenben illető Keresztesen az 5 évre engedélyezett, de még le nem járt párbér-váltás feloldatott s az újabb egyezség kötése jóváhagyatott.

Ezután az országos közalapi s államsegély-kérvények tárgyalattak.

A gyűlés déli 1 órakor félbeszakított s a gyűlés tagjainak egy része Ritoók Zsigmond gondnok vendégszerető asztalánál, más része pedig a Széchényi vendéglőbe közeledre gyűlt össze.

A délutáni folytatólagos gyűlésen közigazgatási és bírósági ülés tartatott a b.-szent-mártoni új adókövetés és egy lelkész fegyelmi ügyében.

A fegyelmi tárgyalás egész a késő esteli órákig elnyúlt, úgy annyira, hogy a tárgysorozatból fennmaradt néhány folyó ügy tárgyalása végett a gyűlést más nap is folytatni kellett, a mikor is az, nagyon megcsappant érdeklődés mellett, a déli órákig tartott.

Körösvölgyi.

A nagybányai ev. ref. egyházmegye kérelme

a részére járó államsegély-osztaléknak felemeltetése tárgyában.

Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületi Közgyűlés!

A nagybányai ev. ref. egyházmegye, a kebelében élő egyházközségek és belhivatalnokok ismeretes szegénységére hivatkozva, az ilyenek gyámolítására rendeltetett államsegély évi osztalékának lehető felemeltetését már 1892-ben kérelmezte. Akkor a főtiszteletű egyházkerületől a 97/1892. sz. alatti végzésben azt a választ nyerte, hogy „míg az államsegély mennyisége bármi oknál fogva nem neveltetik: a mostani felosztási arányt megtartja az egyházkerület.” Az államsegély 1893-ban megneveltetett, úgy hogy egyházkerületünknek a pótlékból 2953 frt

85 kr jutott. Egyházmegyénk tehát egész bizodalommal újra folyamodott, s égető szükségei enyhítése végett évi osztalékát 500 forinttal megpótoltatni kérte. Kérelme előbb egy bizottságnak adatott ki, aztán a 255/1895. számú végzésben azzal lett elutasítva, hogy az államsegély-pótlék tőkésítettik, „csak kamatai oszthatnak majd ki a lelkészi fizetések javítására.”

E főhatósági intézkedésben egyházmegyénk kénytelen vala megnyugodni, bár a naponként égető szükség fájó érzetét a messze jövő reményével csillapíthatni vajmi nehéz. De most, mikor már nemcsak a szemmel látott nyomorúság sulya, hanem a közel jövőben fenyegető nehéz megpróbáltatások elősejtelme is nyomja lelkünket: vallásunk és magyar fajunk iránti kötelességünknek tartjuk kérésünket, a változás alá jövő felekezeti viszonyokra s az egyházpolitikai új törvények következményeire való tekintettel, harmadízben is megújítani. Mert kétségtelen, hogy az új viszonyok hatása a mi csekély népességű s más vallású és nyelvű lakosság közé ékelt kis egyházközségeink hivatott kemény próbára fogja tenni, ha kellő támogatásban nem részesülnek, minthogy lelkész és tanítót tartani nem bírnak, s a napról-napra szaporodó vegyes házasságok útján más vallású rokonságuk közé olvadnak (hol nem kell ahnyai egyházi terhet viselniök), mint ez a múlt század elején számos kisebb egyházközségünkkel megtörtént.

A szentírásból azt tanuljuk: „Kérjétek és megadatnak nektek; keressétek és megtaláljátok; zörgessetek és megnyitattik.” (Mát. VII. 7.) — Kérjük azért a segítséget ismételve harmadízben is; keressük a pártfogást, a hogy tudjuk; zörgetünk a Főtiszteletű Egyházkerület szíve ajtaján; vajha megnyílnának előttünk annak zárai!

Kérelmünket azzal okadatuljuk, hogy az egész egyházkerület területén a mi egyházmegyénk a legszegényebb. A máramaros-ugoocsi volt még ilyen, de annak államsegély-osztalékát a Főtiszteletű Egyházkerület régóta felemelte. Ilyen kegyességet kérünk mi is, annyival inkább, mert a tőkésített segélypótlékból az általunk kért 500 frt könnyen kitelik, a felosztási arány nem lesz megzavarva, s most már ahhoz is reményt köthetünk, hogy az államsegély bővebb forrásai nyílnak meg egyetemes egyházunk előtt.

Szegénységünket a következő adatok igazolják:

1. Lelkészi állásaink közül 69% van 600 fizetésen alul, mert 42 rendes lelkészség közt 29 ilyen, sőt 11 az 500 frtot sem éri el, 8 pedig a 400 forinton is alul marad, miből ma már egy tisztességes tanult ember meg nem élhet. Hogy e tekintetben a többi egyházmegye szerencsésebbek, azt a mellékelt táblázat mutatja, melyből kitetszik, hogy pl. a heveskunsági egyházmegyében egyetlen egy ilyen szegény lelkészség sincsen, a debreczeniben pedig csak három-négy perzent.

2. Tanítói állásainknak fele, azaz 50 közül 25, alul marad 300 forint minimumon, sőt ezek közt 5 olyan gyenge, hogy 200 frtra sem megyen, 3 pedig csak mint lelkésztanító állhat fenn. Ezeknek ügyét ugyan az országos törvény értelmében rendezni kell, csak hogy ez által vagy felekezeti jellegüket veszítik, vagy újabb és elbírhatatlan terhet hoznak a szegény egyházközségek tagjaira.

3. Egyházközségeink, mint testületek, általában véve, mind szegények. — Fele részének alig van annyi jövedelme, hogy legszükségesebb kiadásait fedezhesse. A 42 anya- és 5 leányegyház közt 20 a szó teljes értelmében csak tengődik, vagy küzd a létért. Ezeknek hívei többnyire aratási, kaszálási vagy egyéb

szakmáymunkák vállalásával s a régi robothoz hasonló kényszermunkával keresik meg az egyházmegye és egyházkerület közigazgatási költségeire beszolgáltatandó illetékeket. Földbirtokuk, — mint a mellékelt táblázat mutatja — alig van. — Különben a mi vidékünkön a föld is csak trágyázás, háromszori szántás és nagyon szorgalmas munka után ha ad némi csekélyke jövedelmet.

4. Népeisége is nagyon csekély a mi egyházainknak. Ezer léleknél többet számláló egyházunk csak négy van, de 1500 lelket egy sem mutathat fel. Legnagyobb részök 400—500 lélekből áll, 17-ben pedig 300 lélek sincsen. De ez a csekély népesség is legtöbb helyen más vallású és nemzetiségű nép között él, kik egyházilag sokkal szerencsésebb anyagi viszonyok között lévén, a mi népünk egyházi terheinek nagyságát s egyházainknak ezek mellett is feltűnő szegénységét annál szembe szökőbbé teszik. Összeszámítottuk az egyházmegye területén levő népességet, s arra a megdöbbentő eredményre jutottunk, hogy itt, hol a mult század elején még a magyarság volt tulnyomó részben, (mint számos történeti adat bizonyítja), most 120.631 lélek közül csak 21.810 református magyar van, 98.387 más vallásával szemben, kik közül 74.666 nyíltan oláhnak vagy svábnak vallja magát. S mindez azért van így, mert a református egyházak elenyésztek vagy elgyengültek s a lakosság eloláhosodott.

5. Egyházi épületeinket a buzgó hívek sokszoros erőmegfeszítéssel igyekeznek ugyan újítani, javítani: még sem helyezhetik a maguk erején jó állapotba. Tarthatatlan rossz állapotban van 15 templom, 8 papilak, 10 tanítói lak, 15 iskola. Ezeknek javíttatását nagyobb segítség nyérése nélkül reményelni sem merjük, olyan kivihetetlennek látszik.

6. Egyházi terheinkről talán elég annyit mondunk, hogy a hívek, különösen a kisebb egyházakban állami adójoknál jóval többet fizetnek egyházi és iskolai adóba. A mi lelkészeink és tanítóink, fájdalom, nemcsak a magok szegénységét érzik, hanem azt is látják, hogy híveiknek úgyszólván, szájokból kell kivenni ő érettségük a mindennapi kenyeret. Alig hisszük, hogy ez sokáig így mehessen. — Vagy a hívek buzgalma merül ki, vagy a lelkész és tanító hagyja el e keserves és panaszos kenyeret.

Ily esetben egyházainknak csak fennállását biztosítani sem lehetséges, felvirágzását reményelni pedig képtelenség. Pedig ezekre a kis egyházakra nemcsak a protestantizmusnak, hanem a magyar nemzetnek is szüksége van; mert ha ezek elenyésznének, romjaik felett — mint a multban történt — az ultramontán, dákromán és pánszláv erőhatalom emelkednék fel. Mi látjuk a veszélyt, mely közelget. Feltártuk helyzetünket őszintén. Istenben bizunk, de éppen azért óhajtanók az új viszonyok közt ellenünk közelgő ostrom ellen védelmi eszközeinket is készen tartani. A támadó fél jól ismeri a protestáns egyház erős várának gyenge oldalát, a szegénységet. — Ezen a résen fog behatolni az új törvények védelme alatt, ha eleve utját nem álljuk.

Mély tisztelettel kérjük azért a Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületet, hogy addig is, mig talán az állam nagyobb mértékben nyújthatja segédelmét, méltóztassék immár harmadszor megújított kérelmünket kegyesen meghallgatni és a nagybányai ev. ref. egyházmegye évi rendes államsegély-osztalékát a töké-

sített államsegély-pótlékból legalább 500 forinttal fel-emelni.

Mélytisztelettel maradván

A nagybányai ev. ref. egyházmegye közgyűlésén,
Szinér-Váralján 1895. augusztus 8.

A Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületnek
alázatos szolgálói:

a nagybányai ev. ref. egyházmegye nevében

Gr. Degenfeld Sándor, Bencsik István, Gergely Károly,
egyhm. gondnok. esperes. főjegyző.

IRODALOM.

Koszorú. Népies kiadványok. Főszerkesztő: Szöls Farkas, felelősszerkesztő: Dr. Kecskeméthy István. Kiadja a Magyar Prot. Irod. Társaság.

Az Irod. Társaság népies kiadványaiból megjelent újra egyszerre *12 füzet* piros borítékban, igazán épületes, evangéliumi, prot. szellemű olvasmányokkal, miknek a külföldi tractatusok felett az a megbecsülhetetlen előnyük van, hogy magyar földön születtek s magyar talajból és lélekből sarjadzottak ki. A *12 füzet* 11 különböző olvasmányt foglal magában s a történelemből és az életből vett történeteken kívül még *ismeretterjesztő* közleményeket is hoz, minők a „Koszorú” mult évi füzeteiben nem találhatók, de a melyeknek fölvetését föltétlenül helyeseljük. Ide számíthatók *Csiky Lajosnak* „A vasárnap megünnepléséről” írt két füzetet (XIV—XV) felölöl, nagy gonddal, élvezetes stylusban kidolgozott, tanulságos dolgozata, melynek elolvasását — bár első sorban a népnek van szánva — a vasárnap iránt megidegült bármely rendű és rangú atyánkfianak nem lehet eléggé melegen ajánlanunk. Különösen ki kell emelnünk, hogy a vasárnap megszentetését illető külföldi törvények és példák mellett tekintettel van szerző és idézi a hazai ide vágó törvényeket is. Művéhez csatolva szépen s követésre méltó módon tünteti fel *Lombard Sándornak*, a vasárnapi egyesületek első szervezőjének életét és küzdelmét. Ez értékes kettős füzetben kívül a vallásos ismeretterjesztés szolgálatában áll még *Szabó Aladárnak*: „Livingstone Dávid utazásai és felfedezései” című (XX füzet) műve. Evangéliumi ker. érülettől teljesen áthatott leírása ez a nagy skót református missionárius és afrikai utazó életének és kiemelkedő mozzanatokban gazdag pályájának. Olvasva egy megjegyzést s egy óhajtatást nem nyomhatok el. Megjegyzésem az, hogy Livingstone változatos, a tudományt és a prot. keresztyénséget előbbvivő életének eseményei 23 lapon összefoglalva, félő, hogy a nép, mert gyorsan következnek egymásra, nem tudja azokat keliő figyelemmel kísérni vagy épen megtartani. Ily életnek a részletek hatásos feltűntetésében van az ereje. Óhajtatásom pedig az, vajha Szabó Aladárnak ne kellene külföldre menni, mikor ilyen ker. hitben, erkölcsben, tettekben s tudományban gazdag életet akar népünk előtt föltárni! A kiadványok második csoportját a történelemből vett élet- és jellemképek teszik. Ilyenek *Payr Sándor* „Nádasdy Tamás grófék háztája” című olvasmánya (XIII. füzet) egy sok ügyességgel, itt-ott jóleső, ártatlan humorral s finom ecsetelt családi kép a XVI-ik század első évtizedeiből, mely a prot. Nádasdyakat és a katólizált Ferencz gyászos bukását rajzolja. „Két püspök anyja” című *Vajda Ferencz* fest egy kedves és megragadó képet *Münstermann Fanniról*, a két Szász püspök „édes anyjáról (XVI. füz.) Más genrébe tartozik, de ugyanazon füzetben olvasható *Csekme Ferencz* rajza, a

mely „Névtelen hősök“ czímmel a falusi kurátorokat állítja vonzóan elénkbe. Kár, hogy általánosságban szépen megalkotott jellemök megvilágítására egynél több példát a kurátorok szép tettei közül nem hoz fel. Exempla illustrant. Az elbeszélések teszik a füzetek legnagyobb kontingensét. Számra nézve hatan vannak. Egészen népies tárgyú kettő u. m. „A vadosfalvi pap“ (XII. füz.), mely *Csengey Gusztáv* elbeszélői tollát, finom érzékét és emberismeretét dicséri. A történet motívumai azonban nem újak; — „Egy ellépett biblialevél“ (XIX. füz.), írta *Turi Farkas Imre*, ézúletes história a megjobbulásra. E füzetben van *V. Krúzselyi Bálintnak* is egy kis elbeszélése „Földi menyország“ czímmel s egy istenfelő, munkás család boldogságának leírásával. Papok, tanítók s felsőbb osztálybeliek a hősei három elbeszélésnek. Értékes és érdekes mű mindahárom. „Ilonka“ írta *Bányai Géza* (XVII. f.) stylusának erejével, behizelgő szépségével s rokonszenves alakjaival hat meg; — míg a másik kettő, két nőnek a munkája az élet sarába markol s onnan hoz fel az evangélium világánál két eltévedt lelket. Mindkettő meglepő közvetlenséggel van megírva és szinte megrázó hatást gyakorol az olvasóra. Elbeszélői stylusra nézve azonban jóval felette áll „A bibliás asszony“ írta *Kalocsa Róza*, ismert írónőnk, a másiknak, melynek czíme „Egy öngyilkos-jelölt“ és szerzője *Jámborné Székely Lilla*. A füzeteket ajánljuk olvasóink, papjaink, tanítóink pártoló figyelmébe. Vigyenek e piros füzetek a magyar református nép hajlékába pirosuló örömet, hajnali fényt, piros pünköszt boldogító hitét! Vigyenek a bűnösöknek megjobbulásra készítő akaratot, a megtérőknek szívnyugalmat.

S. Sz. J.

Nagy Ferencz, a bölcsészet rendes tanára a kecskeméti ref. főiskolában, második bővített kiadást bocsátott közre ily czimű munkájából: „A bölcsészet története kezdettől mostanig.“ Szerző, magán- és iskolai használatra szánta művét, a mely e czéljának lehetőleg meg is felelt, legalább erre mutat az a körülmény, hogy az ezelőtt alig húsz évvel közzétett első kiadás hazai viszonyaink mellett is, elfogyott, s újabb kiadás szüksége állott elő. Ez a második kiadás lényegében ugyanazonos az elsővel, de meg van toldva a darvinizmus rövid ismertetésével s záradékkul vázolja van a bölcsészet jelenkori állása. Az egész munka terjedelme 215 oldal. Beszámolásában az ókori bölcsészet történetére nézve három főkorokat különböztet meg, természetes és világos rendszerezéssel reprodukálva mindazt, a mit a bölcselés a gyermekkor vizsgálódás időszakától kezdve a keresztény világrészlet hajnalhasadásáig létrehozott (1—95. l.) A középkori bölcselés, illetőleg a scholasticismus tárgyalására kevesebb tért szánt (99—113. l.), míg az újkor bölcsészetet noha tömören, de kellő áttekintéssel ösmerteti (117—215. l.) Itélkezésében szerző egészen önállóan nyilatkozik, de nem mindig találóan fejezi ki magát; míg p. o. helyesen jegyzi meg, hogy a középkort nem lehet jogosan a „sötétség korának“ nevezni: addig másrészt bizonyos nemű nonchalance-szal veti oda, miszerint „igaz, hogy a reformátorok az egyéni szabadság elvét tüzték zászlójukra, de vajmi ritkán követték azt a gyakorlatban“ (113. l.) Spinosáról meg, annak beteges idealizmusa ellenére, nagy elragadtatással szól (136. l.) A mű elkészítésében nagy segítségére volt szerzőnek dr. Öreg János bölcsészettanár, a mi a világos, tiszta nyelvezeten, a könnyed előterjesztésen s magán az egész műnek szellemén és irányzatán is meglátszik. Felhívjuk rá a bölcsészet iránt érdeklődő körök

figyelmét. Ára 3 korona, a mely alacsony ár a munka kelendőségét nagyban elő fogja segíteni.

Protestáns árvaházi képes naptár 1896-ra. Szerkeszti *Kenessey Béla*. Kiadja Budapesten Hornyánszky Viktor. Ára 30 kr. — 60 fillér. Ez az első naptár, melyet a jövő szökő évre szerkesztve látunk, melyet tehát annyival nagyobb örömmel lapozgattunk át. Az immár 22-ik évfolyamban járó naptár igen gondos szerkesztői kézre vall, s tartalma oly gazdag, hogy sok volna közleményeit czimről-czimre mind felsorolnunk, s képeit mind fölemlitenünk. Azért csak annyit, hogy ezen naptár, híven eddigi eljárásához, ezen évfolyamában is megismertet velünk néhány evangéliumi jellemű munkást, — férfit és nőt — kik az emberszeretet, a hit és a tudomány fegyvereivel viaskodtak és viaskodnak. Több szép és megragadó történet olvasható e naptárban, mely, egészen természetesen, nemzetünk milleniumi ünneplésének nagy tényét is kellő figyelemmel, gonddal méltatja. Protestáns családaink e régi jó barátját ajánljuk mindazoknak a figyelmébe, kik a naptárban is a komolyat, a tanulást szeretik és szokták keresni.

Bogáti Fazekas Miklós élete és működése. Irodalomtörténeti tanulmány. Írta *Décsi Lajos*. Budapest. Theologiai akadémiánk volt kitünő növendékének, főiskolánk volt szeniorának, most már bölcsészettudornak és muzeumi könyvtársegédnek ezen művére, melynek ismertetéséről gondoskodtunk, előre is felhívjuk olvasóink figyelmét. Egy olyan ifju tudós írta azt, kinek épen ezen a téren való mély tanulmányairól sokszoros alkalmunk volt már tanuló korában meggyőződést szerezhetni.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A tanév megnyitása a főiskolában.** A debreczeni ev. ref. főiskolában az 1895/6. tanév szeptember hó 9. napján reggeli 9 órakor az oratóriumban tartandó istenítisztelettel nyílik meg. Isténítisztelet után 10 órakor *Sass Béla* akadémiai igazgató tartja meg a főiskola disztermében rektori székfoglaló értekezését. Debreczen, 1895. szeptember 4. Az igazgatóság.

— **Lelkészképeségi vizsgákra** a főt. püspöki hivatalnál 31 atyafi jelentkezett, és pedig a második vizsgára 12-en, az első vizsgára 19-en. A vizsgálat fölvételére az előzetesen kitűzött két nap — szept. 16. és 17. — előreláthatólag nem lévén elegendő, a főtiszt. püspök úr úgy intézkedett, hogy a vizsgálat még szeptember 18-án d. e. is folytatassék néhány órán át.

— **Tanítóképeségi vizsgálat.** A rendes nyári képesítő vizsgálat tanítóképezdénkben mult hó 28—31. napjain ment végbe. A vizsgáló bizottság főtiszt. *Kiss Áron* püspök úr elnöke alatt a következő tagokból alakult meg: *Dávidházy János* esperes, egyszersmind helyettes elnök, *Lukács Ödön* esperes, *Balogh Ferencz* egyh. kerületi tanácsbíró s a tanítóképezdei tanárok. Vizsgátételre jelentkezett 28 tanító; és pedig egész vizsgára 6, befejező vizsgára, részben javításra 10, vallástani pótvizsgára 1, első részlet-vizsgára 11, ezeken kívül 2 hittanhallgató javító vizsgát tett. Az írásbeli vizsga aug. 28-ik napján tartatott s azon 18-an jelentek meg, kik 3 kivétellel eredményesen oldották meg feladataikat. A szóbeli és gyakorlati vizsgák aug. 29—31. napjain folytak le. E vizsgák végeredményéhez képest oklevelet nyertek: *Varga Béla* kocsondi nevelő *kitünő* osztály-

zattal, Gál Endre fülöpösi, Háló Sándor debreczeni, Keresztesi Sándor thassi, Kovács Endre mándoki, Mester János szerepi, Pethő Ferencz b.-ujvárosi, Szabó Béla gyantai, Szabó József csanádi, Végh Antal milotai tanítók; vallástani igazolványt szerzett Csukás István mezőtúri tanító (kitűnő osztályzattal.) A javításra jelentkezett 2 hittanhallgató, oklevele szintén kiadatott.

— **Debreczeni lelkészválasztás.** Vettük s közöljük a közöljük a következő sorokat: „Ezennel van szerencsém kijelenteni, hogy a debreczeni papságra nem reflektálok, a pályázattól visszaléptem. *Dombi Lajos*, gyulai ev. ref. lelkész, a békés-bánati egyházmegye tanácsbírája.” — A fentebbi nyilatkozattal kapcsolatban közöljük, hogy Vértessy Mór tordai lelkész a debreczeni lapokban megjelent nyilatkozata szerint szintén visszalépett a pályázattól.

— **Tisza Kálmán negyvenéves egyházmegyei gondnoksága.** A n.-szalontai egyházmegye aug. 29-én Nagy-Szalontán tartott gyűlésén, melyről jövő számunkban részletes tudósítást fogunk hozni, igen szép jelenet folyt le azzal, hogy Széll Kálmán esperes, gyűlést megnyitó beszédében az egyházmegyei gondnokot *Tisza Kálmánt*, úgy üdvözölte, mint a ki immár 40 évet töltött el a n.-szalontai egyházmegye gondnoki állásban. A szép jelenetről tudósítók a következőket közli velünk. — Esperesünk buzgó imádság után a következő beszéddel nyitotta meg az ülést: „Nagytiszteletű egyházmegyei közgyűlés! Midőn egyházmegyénknél, az egyházi törvény értelmében e mai napra egybehívott rendes közgyűlést megnyitni szerencsés vagyok: buzgón kérem a Nagyt. egyházmegyei közgyűlést, hogy a hála, tisztelet és szeretet érzelmeivel, velem együtt üdvözölje Ő Excellentiáját, egyházmegyénk szeretve tisztelt gondnokát, gondnokságának 40 éves fordulóján. Negyven esztendő már magában véve is nagy idő. Hát még a közügy szolgálatában? Hát még olyan nyomot hagyva, olyan példát örökítve, mint Excellentiád 40 éves egyházmegyei gondnoki működése?! Ha valahol, itt igaz a római mondása: „et nomen dixisse sat est!” Tisza Kálmán neve a magyar ev. ref. egyházra nézve zászló, melyre az egyházi és iskolai ügyek iránti igaz és benső érdeklődés nem elhangzó szavakban, hanem beszélő *tettekben* van felírva! Nagyméltóságod 40 éves egyházmegyei gondnoki működése nemcsak utat mutat, de példát is ad mindnyájunknak, hogyan kell egyházunkat nemes bátorsággal, bölcs tapintattal, kitartó munkával és soha nem lankadó türelemmel igazán szeretni, érette tenni, igazáért küzdeni, jövőjeért hatni, alkotni! . . . Kegyelmes uram! Mi, a nagy-szalontai egyházmegye közgyűlése, e mai napon hálát adunk az isteni gondviselésnek, hogy Excellentiádat nekünk adta, hogy e. megyénk gondnokságának 40 éves fordulóján Nagyméltóságodat lelkünkben üdvözölhetjük és könyörgünk az isteni gondviselésnek, hogy kegyelmének bőségével továbbra is szeresse, áldja és boldogítsa!!!” Többször lelkes éljenzés szakította meg s kísérte e beszédet, melynek lecsillapultával szeretett gondnokunk rövid szavakban mondott köszönetet. Rövid beszéde így hangzott: „Nagytiszteletű egyházmegyei közgyűlés! Meghatva Nagytiszteletű úrnak nem várt és — tulszerénység nélkül mondhatom — nem is érdemelt üdvözlő beszéde által, viszonzásul én is felhasználom ez alkalmat arra, hogy kifejezzem köszönetemet a nagy-szalontai egyházmegyének, hogy oly időben, ifjú koromban, mikor más

tér nem nyílt, gondnokká választván, megadta a módot és alkalmat arra, hogy hazámat és egyházamat szolgálhassam!” Ismét zúgó éljenzés haagzott fel, melylyel a lelkes tüntetés — egyelőre véget ért. Délután egy órakor közebedre gyűltek össze a gyűlés tagjai a „Korona” vendéglő éttermébe. Itt ismét lelkes tüntetések tárgya volt egyházmegyénk nagyérdemű gondnoka, kit először Széll Kálmán esperesünk köszöntött fel. „Örömmünnepet ültünk — ugymond — a zöld asztalnál, Ő Excellentiája 40 éves egyházmegyei gondnokságának örömmünnepe. Megtagadnók magunkat, megtagadnók, hogy magyarok vagyunk, ha nem folytatnók ezt itt a fehér asztalnál.” Aztán rövid visszapillantást vetve arra az időre, amikor Tisza Kálmán gondnokká választott, így folytatja: „1855. július 23-ikán bontotta fel az e. megye szavazatbontó bizottsága a segédgondnokságra bejött szavazatokat; július 24-ikén ment át a küldöttség Gesztre, hogy üdvözölje őt, mint egyházkerületünk *legfiatalabb* segédgondnokát. S ma nekünk jutott a szerencse, hogy üdvözöljük őt, mint magyar ref. egyházunk legidősebb gondnokát. Ő Excellentiája egyedül állt ott, egyedül áll itt, de egyedül áll különösen az ő működése. Ha valaki ezt ismerni akarja, tanulmányozza át a magyar hazának és a magyar ref. egyháznak 40 évi történetét, mert ezekkel az ő működése a legszorosabban össze van forrva, akkor megtudja, hogyan kell az egyházat és hazát igazán szeretni, nem szóval, hanem beszélő tettekkel, soha nem lankadó türelemmel. Érette, a mi vezérünkért, példaadónkért emelem poharamat, kérve az isteni gondviselést, hogy Ő Excellentiáját, szeretett magyar hazánk és ref. egyházunk javára sokáig tartsa meg! — Eddig a tudósítás, melyet az egyszerűségében oly szép, melegségében oly fölemelő ünnepélyről vettünk, melyhez a magunk részéről is járulni kívánunk azon buzgó óhajtással, hogy a jó Isten éltesse még nagyon hosszú éveken át Tisza Kálmánt, ezt a kötelességei teljesítésében lankadatlanul kitartó, hazája és egyháza iránti szerelmében mindig hű, első nagy fiát, világi vezérét a magyar református egyházunknak.

— **Karczag.** A karczagi ev. ref. egyház, temploma 100 éves fennállására emlékünnepet, egyszersmind új ev. ref. gymnasiuma és új ev. ref. központi leányiskolája alapítására f. szeptember hó 11-én felavatási ünnepélyt rendez. Melegen üdvözöljük karczagi testvéreinket a tevékeny multra és a sokat ígérő jövőre támaszkodó ezen ünnepélyek alkalmából, melyekről lapunk annak idején tudósítást fog hozni.

— **A sz.-szolnoki egyházmegye négy részre való darabolására vonatkozó indítványt nemrégiben tárgyalta az egyházmegyei közgyűlés. Az indítvány az egyházközségekhez adatott ki véleményezésre. Ez az indítvány s azzal kapcsolatban az országos lelkészi gyámintézet ügye vezethetett valakit arra a gondolatra, hogy az egyházmegyei özvegy-árvai gyámintézetre vonatkozólag szóvá tegye ennek az intézetnek is a dolgát oly irányban, hogy a ma élő részvényesek részére téríttessék vissza a befizetett mennyiség. Bármily kecségető is e terv a még élő részvényesekre nézve, bizonyára első gondja lesz a részvényesek közgyűlésének a még élő lelkészi özvegyek és árvák érdekeinek teljes megóvása. Nem tudjuk, mi lesz a sorsa a központi egyházkerületi gyámintézetnek, de ha ez fenmarad: nem lenne czélszerűtlen az egyh. m. gyámintézethez jogosult még élő lelkészi özvegyek és árvák ügyének kérdését az intézet tervezett feloszlása esetében a központi gyámintézettel kombinálni.**

— Az „Órálló,” szerkesztője Dr. Bartha Béla barátunk, mint a debreczeni jogakadémiára megválasztott tanár, ide tevén át lakását, f. hó 4-iki 70-ik számával már városunkban, a „Csokonai” részvénytársaság nyomdájában jelent meg. Örülünk, hogy ezen eddig is oly fényes pályát futott, tisztán és nemesen liberális szellemű, egyházas irányú politikai, szépirodalmi és közgazdasági lap ezentul városunk szellemi tőkét fogja szaporítani. Midőn e jó lapot a magunk részéről is melegen ajánljuk a hazai összes protestáns olvasó közönség figyelmébe, egyszersmind közöljük a szerkesztő előszavából a lapot illetőleg a következő tudnivalókat: „Az „Órálló” egyelőre legalább, továbbra is hetenkint kétszer fog megjelenni, megnagyobbodott terjedelemben számonkint legalább 6—6, esetleg 8 oldalon. Előfizetési ára marad a régi, negyedévre 1 frt 50 kr., félévre 3 frt, egész évre 6 frt. Egyházi, iskolai és világi hirdetések rendkívül jutányosan közlünk s kérjük ez irányban is a közönség nagybecsű pártfogását. Az előfizetési pénzek, kellemetlenségek elkerülése végett mindig előre küldendők be. Szerkesztőség és kiadóhivatal, hova a lap szellemi és anyagi részére vonatkozó összes közlemények küldendők: Debreczen, Kis-Csapó-utca 388. sz. Megjegyezzük, hogy azon protestáns lelkészek, kiknek kártaszterü fizetésük a 700 frtot meg nem haladja, továbbá protestáns segédlelkészek és tanítók, az „Órálló”, ha legalább félévre fizetnek elő, félévre 2 frt 25 krért, egész évre 4 frt 50 krért kapják. A lap szétküldésénél, vagy az előfizetések, hirdetési díjak körül felmerült reklamációk a kiadóhivatalba küldendők.

— **Magyar református lelkészek az ujjvilágban.** Amerikában a carmeli magyar reform. egyház missziói lelkészévé Kalassay Sándor sárospataki theol. segéd-tanárt választották meg, a ki, valamint Demeter Bertalan, ki nem rég a new-yorki magyar reform. egyház lelkészévé választott, a napokban indul el a tengerentúli új állása elfoglalására.

— **Adományok az erdői egyház javára.** Az erdői ev. ref. főkegyház által felállítandó iskola és templomhelyiség építési költségeinek fedezéséhez ezideig a következő egyházak voltak kogyesek adományaikkal hozzájárulni, u. m.: Karczag 10 frt, Kisujszállás 5 frt, Mezőtúr 5 frt, Búd-Szent-Mihály 2 frt, Udvari 1 frt 94 kr, Földes 1 frt, Szabolcs Berczel 50 kr, Tissa-Eszlár 50 kr. Ezenkívül Cserna Vincze kir. főügyész úr ó Múltósága adományozott Debreczenből 2 frtot. Mely kegyes adományokért, ugy a nt. egyházközségeknek, valamint Cserna Vincze ó Múltóságának kised egyházunk nevében hálás köszönetemet nyilvánítom. Erdőd, 1895. évi szeptember 2-án. Virágh Mihály, egyházi főgondnok.

— **Vécsey József, a tornai ref. egyházmegye gondnokának indítványa** a lelkészi hivatalok rendszerítése s az azzal járó javadalmazási kérdés egységesítése és az egyházi adózási rendszer megváltoztatása tárgyában. Ily czimmal egy 18 lapra terjedő füzetet vettünk azon tudósítással, hogy ezen indítvány a tornai ref. egyházmegye közgyűlése által Tornán augusztus hó 26-án elfogadtatott. A magyarországi összes protestáns felekezeteket közösen érdeklő irat mielőbbi közlésére, vagy legalább részletes ismertetésére gondunk leszen.

— **Halálozás.** *Érkeserői Fráter Gyula*, a debreczeni egyházmegye világi tanácsbírája, hosszas szenvedés után tegnap meghalt biharmegyei vértesi otthonában, élete 64-ik évében. Az elhunyt, mint hosszú időn át főszolgabíró, előkelő állást foglalt el Biharmegyében.

Mint hű és igaz református ember buzgó tagja volt egyházunknak s mint egyhm. tanácsbíró, mindig híven forgolódott a reá bízottakban. A rokonszenves, a derék ember emlékezete legyen áldott mi közöttünk!

— **Helyreigazítás.** Lapunk előző számának tanügyi rovatában, a gymnáziumi vallástani pályamunkák bírálóinak nevei közül elnézésből kimaradt Vékony Sándor mezőtúri vallástanárnak a neve, a mit ezennel helyreigazítunk.

TARTALOM-JEGYZÉK: A tiszántúli ev. ref. gymnasiumok felügyelőjének jelentése. Joó István. — Értsük meg tehát egymást. Madarász Imre. — Közéletünk: Körlevél az „Egyházkerületi egyházi értekezlet” elnökségétől. — A szatmári ev. ref. egyházmegye közgyűlése. F. Varga Lajos. — A f.-szabolcsi egyházmegye őszi közgyűlése. Korocz József. — A békésbányai ref. egyházmegye közgyűlése. Hallgató. — A nagy-károlyi ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Ifj. Balogh Ferencz. — A bihari ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Körözsvölgyi. — A nagy-bányai ev. ref. egyházmegye kérelme. — Irodalom. — Különfélék. — Pályázat.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Pályásati hirdetmény.

A **debreczeni** ev. ref. egyház iskolaszéke pályázatot hirdet a Kossuth-utczai *ideiglenes* fiutanítói és az árok-utczai *ideiglenes* leánytanítói állomásokra.

Fizetés: 400 frt készpénz, a f. évi szept. havában működő tanító részére megállapított 30 frt levonásával, az egyház ingyeniskoláztatási pénztárából évnegyedes részletekben okt. 1-től kezdve előre fizetve.

Kötelesség: a fiutanítónak a IV. és V-ik osztály tanítása, a leánytanítónak az I. és II-ik osztály vezetése a tiszántúli ev. ref. egyházkerület által megállapított tanterv szerint.

A kérvényhez csatolandók: a) keresztlevél, b) oklevél, c) időrendben esperesileg megerősített szolgálati bizonyítvány, d) legújabb keletű orvosi bizonyítvány, e) az állam vagy más felekezet tanítóképzédeiben nyert oklevél mellett a vallástanból és az egyházi éneklésből s ezek tanítási módszertanából valamelyik ev. ref. egyházkerület tanítóképesítő bizottságától nyert bizonyítvány.

A pályázati okmányok *1895 szeptember hó 20-ik napjának d. u. 5 órájáig* Némethy Lajos lelkész, iskolaszéki elnök urhoz küldendők vagy adandók be. Megválasztott az 1895 évi október 1-ső napján állomását elfoglalni köteles. Ez állomások ideiglenesek s az alkalmaztatás a folyó iskolai évre vonatkozik.

Kelt a debreczeni ev. ref. egyház iskolaszékének 1895 szept. 3-án tartott gyűlésében.

As elnökség.